

GLAS RAVNICE

Glasiilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 11

Subotica, srpanj 1991.

Cijena 15 dinara

RAT NIJE NEGDJE DRUGDJE

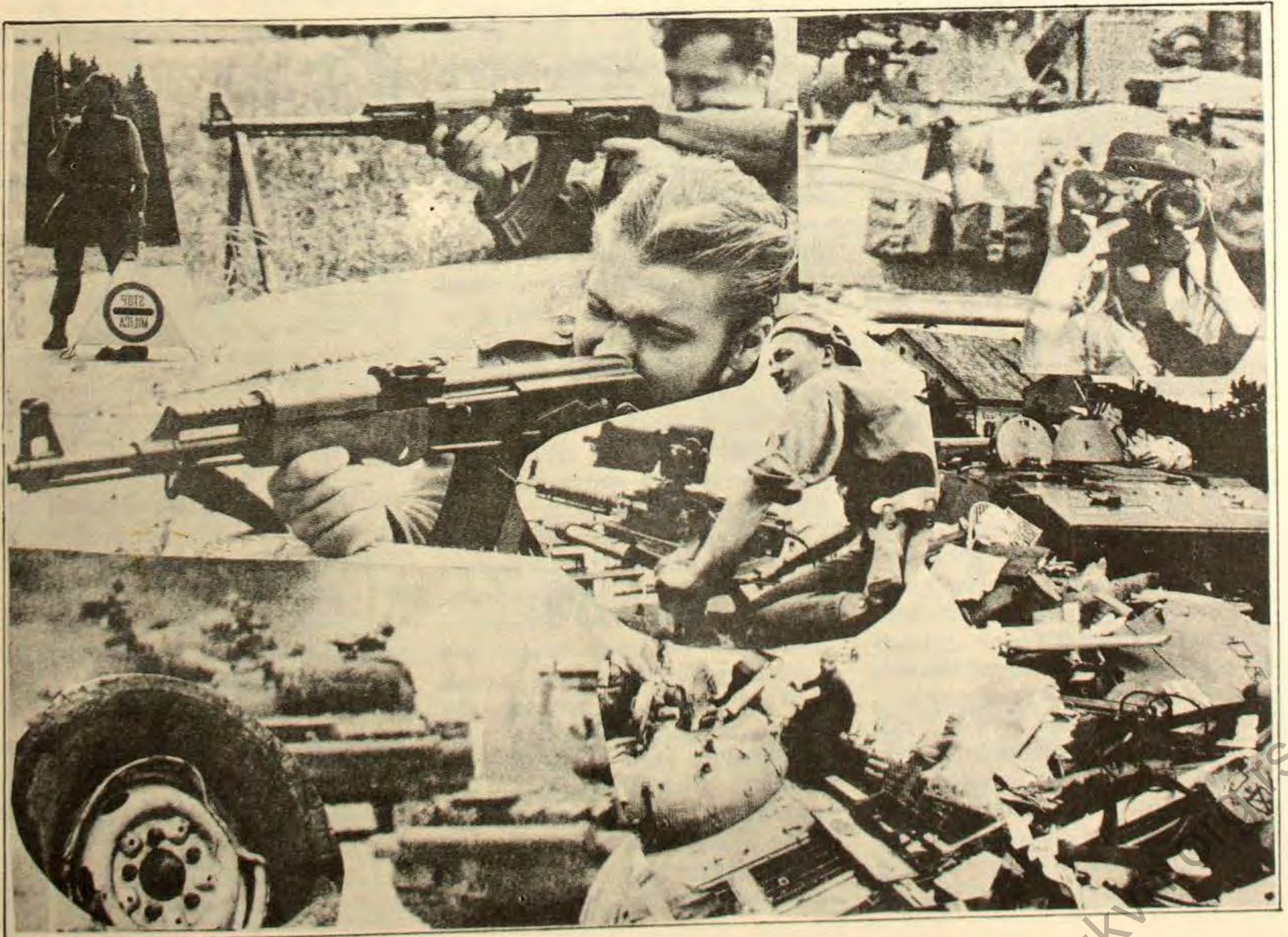
Kada izgovorena ili napisana riječ izgubi svoju težinu, to je prvi znak, da se jedan svijet ideja i ideala urušava, da se sistem raspada iznutra. Kada se riječi zloupotrebljavaju na takav način i u tolikim količinama, nepovjerenje među ljudima raste geometrijskom progresijom, prostor moguće ljudske komunikacije se sužava, tolerancija nestaje, realnost izmiče, a čovjek postaje tek broj, čija je osnova strah, a perspektiva spisak. Trebamo se istinski stiditi toga straha, jer je natopljen mržnjom prema drugima. Teturamo između, za većinu nas, kako se pokazuje, nejasnih pojmova: sloboda, jedinstvo, demokracija, nacija, pravda, povijest, federacija, konfederacija, Europa, a ipak nepogrešivo, matematičkom preciznošću, usmjeravani stanju koje nije mutan pojam, nego gorka zbilja. Od „jogurt revolucije“, Kosova, Hrvatske, Slovenije, pošli smo na „putovanje“ — koje se ne zove rat, nego je pravi surovi Rat. Pale su nevine žrtve, krv teče, meci fijuču, a odgovorni „mašu ramenima“

čekaju da podjela među narodima, među komšijama, bude totalna, da nam budućnost bude prošlost. Ako već ne možemo da živimo po receptu brastva i jedinstva, možemo bar pokušati da ljudski živimo u kolektivitetu jedinstva razlika.

Uхватili smo se u imaginarnu zamku trijade pojmova: nacija-prošlost-tlo. Vezali naciju na koncu dvadesetog stoljeća za zemlju, prošlost mitologizirali, pravdajući sve to nebuloznom sintagmom „pravna država“. Neosporno u tom trokutu leže sadržajno mnogi naši problemi, ali ne dozvolimo da vezivno tkivo pojmova bude krv. Budimo subjekt nespozuma, a ne objekt i topovska hrana. Učinimo da Jugoslavija bude plod dijaloga, uzajamnog povjerenja, rada i razlika, kulturna tvorevina. Budimo odgovorni i pokušajmo da iz zajedničke prošlosti i povijesti nešto naučimo, odužimo se na taj način nevino palim žrtvama. Učinimo napor da nas riječi vežu, a ne meci razdvoje.

Jer, Rat nije negdje drugdje, on je ovdje i kako pogledati u oči majci čije je dijete...

V. S.

Velikosrpska politika počela odnositi i srpske živote

ZBOGOM JUGOSLAVIJO

Agresija Jugoslavenske armije samo doprinosi ubrzanom raspadu zemlje. Danas je valjda već svima jasno da jedinstvena Jugoslavija isključuje demokraciju i obrnuto.

Nakon neuspjelih pregovora sa Srbijom, te nakon nedvojbene volje građana izražene plebiscitom odnosno referendumom, Sloveniji i Hrvatskoj nije ništa drugo preostalo, nego proglasiti samostalnost i najaviti razdruživanje. Može netko taj čin nazvati i jednostranim, ali se u tom slučaju zaboravlja da su Hrvatska i Slovenija mjesecima pokušavale postići dogovor sa Srbijom, međutim sve je to bilo bezuspješno, jer je Srbija uporno inzistirala na jedinstvenoj Jugoslaviji. Dakle tu drugog izlaza nije bilo. Jednostavno je sazrelo vrijeme da Hrvatska i Slovenija jasno stave do znanja Srbiji i svijetu da žele razgovarati sa drugim republikama kao suverene i samostalne države. Naravno sve je to učinjeno mirnim putem i na civiliziran način, a kako Srbija pokušava ostvariti svoje ciljeve, pokazala je upravo ovih dana. Jugoslavenska armija u službi velikosrpske politike i ostvarenja njenih ciljeva, pokazala je da je u stanju ići i protiv naroda, tobože da bi branili Jugoslaviju. Od koga? JA, shvatala to ona ili ne, postala je okupacijskom vojskom, a generali koji su napali Sloveniju bez odobrenja vrhovne komande morali bi snositi konzekvence. A što se tiče izjave generala da nisu htjeli dozvoliti narušavanje Ustava SFRJ, više je nego prozirna. Jer kako se nisu sjetili zaštititi Ustav SFRJ kada je Srbija protuustavno aneksirala Vojvodinu i Kosovo. (Vojvodina i Kosovo su po saveznom ustavu konstitutivni dijelovi Federacije). Naravno tada je Ustav proglašen degeneričnim, ali eto isti taj Ustav u

slovenskom slučaju je nešto sveto, u ime čije obrane se može pucati i u jedan cijeli narod.

Pa kome onda treba još ovakova Jugoslavija? Izgleda nikom više osim Srbiji. Sada već bivša Jugoslavija je svakim danom sve više postajala tamnicom naroda. Srbijanska politika po kojoj svi Srbi trebaju živjeti u jednoj državi, pa makar i silom, nije ništa drugo nego odraz četničke, odnosno nacističke ideologije. Sve se učinilo da četnički vojvoda Vojislav Šešelj dođe u Parlament, i tko je najviše davao podrške JA — naravno četnički vojvoda i Milošević. Žikino kolo je kompletirano. Sprega srpska vlada, četnici, JA, danas je više nego očigledna.

Naravno može se govoriti i o promjeni granica, ali ne na način na koji to rade četnici, već putem dijaloga i argumenata. No, problem je što se Srbija ne može služiti argumentima, jer bi u tom slučaju njena politika izgubila tlo pod nogama. Srpska politika je iracionalna i nije kompatibilna s argumentima. Kako inače protumačiti izjavu jugoslavenskog ambasadora u Londonu, datu nakon izvršene agresije JA na Sloveniju, u kojoj je rekao da Jugoslavija mora opstati kao jedinstvena država jer je to težnja svih njenih naroda. Kakvog li licemjerja. Zar jedan ambasador ima obraza da iznosi takove laži pred cijelim svijetom? Zar jednom ambasadoru nisu poznati rezultati plebiscita odnosno referenduma? Kako inače protumačiti uporno ignoriranje Povelje o pravima Srba u Hrvatskoj? Zašto Srbija prešućuje činjenicu da Srbi u današnjoj samostalnoj Hrvatskoj imaju veća prava (ne privilegije) nego su ih ikada imali u Jugoslaviji na tim područjima? Iako se Srbima u Hrvatskoj nude sva nacionalna prava, te kulturna autonomija, oni su obespravljani, a u isto vrijeme Hrvati u Srbiji se proglašavaju separatistima zato što su na civiliziran način zatražili svoju kulturnu autonomiju. Nasilno, oružano, iz-

dvajanje tzv. SAO Krajine iz republike Hrvatske se odobrara, a zahtjev Hrvata u Srbiji za svojim školama proglašava se ČISTOM PROVOKACIJOM. Gdje su tu argumenti, gdje je tu logika, razum? To je dio iracionalne politike koju Srbija vodi. I na kraju ta ista politika počela je odnositi i srpske živote. Za koga ili čega su pali ti srpski životi — za sulude, paranoične ideje o Velikoj Srbiji. Pa već u ovoj sadašnjoj Srbiji, Srba ima tek 64%, dakle ni dvije trećine, koliko je potrebno za nacionalnu državu. U Velikoj Srbiji, Srbi bi činili 30-tak % ukupnog stanovništva. Srednji vijek je prošao kada su se narodi lako dali porobiti. Hitler u svoje vrijeme raspoložujući moćnom vojnom silom i pored saveznika koje je imao, bio je osuđen na propast. Slaba, razjedinjena Srbija bez i jednog jedinog saveznika u svijetu misli voditi osvajačke ratove koncem dvadesetog stoljeća? Zar to nije jednako samoubistvu?

Da li će prvi gubici srpskih života osvestiti srpsku vlast te dovesti do preokreta u vođenju politike (na žalost srpska pamet je danas potisnuta i nema uticaja na srpsko rukovodstvo) ostaje da se vidi. Za sada vapaji srpskih majki, da „im se deca vrata“, ne ohrabruju puno, jer se u isto vrijeme traži oružje kao i hapšenje vojnika Hrvata i Slovenaca koji bi trebali služiti kao taoci. Svim majkama čiji su sinovi poginuli izražavam duboku sućut i ujedno se nadam da će konačno svi shvatiti onu biblijsku „što želiš da čine tebi čini i ti drugima“, tj. što tražiš za sebe priznaj drugima. Bez toga nema mira i demokracije, a što se tiče nas „Jugoslovena“, danas je valjda već svima jasno da jedinstvena Jugoslavija isključuje demokraciju i obratno. Pa izvolite birajte: demokraciju ili Jugoslaviju.

Urednik

Piše: Predsjednik, mr Bela Tonković

MI SMO PROTIV RATA — ZA MIRNO RJEŠENJE KRIZE

Ovih teških i tragičnih dana pritišće nas ogromna količina mučnih vijesti. Samo tek poneka ulijeva nam tračak nade da se ova kriza neće pretvoriti u kaos i tragediju.

Iz te gomile vijesti i činjenica posebno teško nas pogađaju dvije, koje u kontekstu jedna s drugom nas Hrvate direktno i egzistencijalno ugrožavaju.

Prva se od njih stalno i uporno ponavlja kao da netko želi da se ona ureže u svijest ljudi. To je program: „Srbi imaju pravo da svi žive u istoj državi”. U vezi ovoga nameće se pitanje univerzalnosti prava: da li osnovna prava (za što se gornji program i proglašava) vrijede za sve ili ne? Jer ako je pravo svih naroda da žive u jednoj državi **sveopće**, onda to pravo imaju i Hrvati i Mađari i Nijemci i ... U tom slučaju najveću državu bi imali Romi, jer bi se njihova država prostirala skoro po cijelom svijetu. Ostvarenje tog prava jednog naroda ide na štetu istog prava

Među onim europskim narodima koji žive podijeljeni u suverenim demokratskim državama danas nema sporova niti nesporazuma. Nakon drugog svjetskog rata ti su narodi uspjeli ostvariti visok stupanj međusobnog poštivanja i uvažavanja. Istočnoeuropski narodi koji su do jučer živjeli pod ograničenim suverenitetom nametnutim od strane nedemokratskih, komunističko-hegemonističkih režima, ostvarili su svoj suverenitet i na putu su ostvarivanja demokratskih odnosa.

Sve ovo doprinosi ubrzanju pozitivnih integracionih procesa u Europi koja se nalazi na pragu ujedinjenja.

Demokratski procesi u Republici Hrvatskoj se uspostavljaju, međutim, na putu uspostavljanja suverenosti države stoje mnogobrojne prepreke. Demokratski savez Hrvata u Vojvodini podržava sadaš-

svih ostalih naroda. A to se ne može ostvariti mirnim putem.

Europa je sita ratova. Zato je KESS izradila strategiju rješavanja nacionalnih pitanja:

- svaki narod ima pravo na samoopredjeljenje i svoju suverenu državu
- granice se ne smiju mijenjati silom
- definirana i garantirana su prava nacionalnih manjina, tj. dijelova naroda izvan svoje matične države.

To su elementi za rješenje krize i u sadašnjoj Jugoslaviji. Upravo zbog toga što je i Jugoslavija, pa putem nje i sve republike, ratificirala dokumente KESS-a pa prema tome i gore nabrojane principe, moramo jasno reći onima, koji nisu spremni prihvatiti da dio njihovog naroda civilizirano i uz

sva garantirana prava živi izvan svoje matične države, a nisu niti spremni ista ta prava garantirati dijelovima naroda unutar svojih granica, — njima dakle moramo jasno reći da nam svima spremaju **R A T. HRVATI I DSHV SU PROTIV RATA.** Mentalni sklop ratnih huškača nije kompatibilan s mentalnim sklopom današnje Europe!

Na ovom mjestu moramo govoriti i o drugoj činjenici koja nas bolno pritišće: 7. srpnja (jula) 1991. (kakve li simbolike!) mnogi građani, među njima i mnogi Hrvati u Vojvodini mobilizirani su u rezervni sastav JNA, a mnogi od njih su odmah upućeni u istočnu Hrvatsku. Okupljanje jakih snaga JNA s obje strane istočne granice Hrvatske vrlo nas uznemirava, a pogotovo jer rukovodstvo JNA nije još jednoznačno odbacilo mogućnost angažiranja snaga još uvijek zajedničke vojske za ciljeve koji nisu u interesu svih. Neuvijeno rečeno: postoji stvarna i velika opasnost da se Hrvate u JNA pokuša natjerati da se bore protiv legalnih organa svoje matične države **HRVATSKE.** A tako nešto u civiliziranom svijetu nije još nitko ni pokušao.

Toplo se nadam, dragi čitatelji „Glasa ravnice” da ćete ovaj tekst pročitati s uzdahom olakšanja: „I ova je opasnost prošla — hvala Bogu!”

Subotica, 25. lipnja 1991.

O SUVERENOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

nju demokratsku vlast u Hrvatskoj koja nastoji odvojiti Republiku Hrvatsku od Jugoslavije i ostvariti njen suverenitet. Tek nakon toga mogu započeti integracioni procesi i na ovim prostorima, sada već bivše Jugoslavije. Ovim putem je

prošla Europa, ovim putem trebaju proći u južnoslavenski narodi.

— izjavio je tajnik DSHV mr Julije Skenderović na upit u vezi s proglašenjem dokumenata o razdruživanju Republike Hrvatske u hrvatskom Saboru.

Cijenjeni gospodine Predsjedniče!

Povodom Vašeg proglašenja za predsjednika Predsjedništva SFRJ izvolite primiti naše iskrene čestitke.

Vi ste za nas predsjednik Predsjedništva već od 15. svibnja 1991. godine. Odbijanjem proglašenja Vas za Ustavom SFRJ i Poslovníkom Predsjedništva SFRJ predviđenog predsjednika jasno je povučena crta između demokratskih i hegemonističkih snaga.

Duboko nas boli što su odlučujuće sujetske sile nepriznavanjem univerzalnosti prava naroda na samoodre-

đenje – na kojem i one temelje svoj nastanak – dopustile da dođe do tragičnog krvoprolića i nevinih žrtava koje iskreno oplakujemo.

U Vašim nastojanjima da se ustavna kriza riješi na miran i demokratski način u skladu s voljom naroda i standardima civiliziranog svijeta želimo Vam puno uspjeha i pružamo Vam potpunu podršku.

U ime DSHV
Bela Tonković
predsjednik

— Polazeći od načela da je cilj svake demokratske i suverene države zaštita i unapređenje dostojanstva i jednakosti svakoga ljudskog bića, a prema tome i unapređenje slobode i ravnopravnosti svih nacionalnosti,

— polazeći od izvorišnih osnova Ustava Republike Hrvatske, kao i odredbi o kulturnoj autonomiji i ustrojstvu lokalne samouprave,

— polazeći od Opće deklaracije o pravima čovjeka OUN iz 1948. Deklaracije usvojene u Kopenhagenu 1990. i Pariške povelje iz 1990,

— polazeći od suvremene prakse rješavanja problema nacionalnosti u demokratskim zemljama

Sabor Republike Hrvatske donosi

POVELJU O PRAVIMA SRBA I DRUGIH NACIONALNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

I.

Pravedno rješenje pitanje Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj jedan je od važnih čimbenika demokracije, stabilnosti, mira i gospodarskog napretka, kao i suradnje s drugim demokratskim državama.

II.

Zaštita i puno ostvarenje prava svih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj, kao i zaštita prava pojedinaca sastavni je dio međunarodne zaštite ljudskih i građanskih prava i zaštite nacionalnosti i kao takva pripadaju području međunarodne suradnje.

III.

Prava nacionalnosti i međunarodna suradnja ne dozvoljavaju niti jednu aktivnost koja je suprotna načelima međunarodnog prava, osobito suverenosti, teritorijalne cjelovitosti i političke samostalnosti Republike Hrvatske, kao jedinstvene i nedjeljive demokratske i socijalne države.

IV.

Sve nacionalnosti u Hrvatskoj pravno su zaštićene od svake djelatnosti koja može ugroziti njihovo postojanje. **IMAJU PRAVO NA POŠTOVANJE, SAMOOČUVANJE I KULTURNU AUTONOMIJU.**

V.

Srbi u Hrvatskoj i sve nacionalnosti imaju pravo proporcionalnog sudjelovanja u tijelima lokalne samouprave i odgovarajućim tijelima državne vlasti, kao i na osiguranje gospodarskog i društvenog razvitka radi očuvanja njihova identiteta i radi zaštite svakog pokušaja asimilacije, što će se regulirati odgovarajućim zakonima, teritorijalnom organizacijom i lokalnom samoupravom Republike Hrvatske, te institucionaliziranjem organa i tijela Sabora koji će rješavati i unapređivati međunarodne odnose.

Organizacija, koja se u skladu s ciljevima zacrtanim u svome statutu zauzima za zaštitu i razvitak pojedine nacionalnosti, pa je zbog te svoje djelatnosti reprezentativna za tu nacionalnost, ima pravo da zastupa nju kao cjelinu i njezine pojedine pripadnike, kako unutar države, tako i na međunarodnoj razini.

Pojedine nacionalnosti i njihovi pripadnici imaju pravo radi zaštite svojih prava obratiti se međunarodnim institucijama koje su pozvane braniti ljudska i nacionalna prava.

Zagreb, 25. lipnja 1991.

SABOR REPUBLIKE HRVATSKE

NARODNA SELJAČKA STRANKA SUBOTIČKA PODRUŽNICA

Nakon rasprave o nekim aktualnim događajima u našoj zemlji, Izvršni odbor Subotičke podružnice NSS izdaje sledeće

SAOPŠTENJE

1. U skladu sa programom Narodne seljačke stranke u pogledu nacionalne ravnopravnosti svih naroda i narodnosti Jugoslavije, pojedinih republika i pokrajina, podržavamo zahteve Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i Demokratske zajednice vojvođanskih Mađara za osnivanjem kulturne autonomije Hrvata u Srbiji, odnosno personalne autonomije Mađara.

Takođe podržavamo zahteve Muslimana u Sandžaku za osnivanje kulturne autonomije Muslimana u Srbiji. Isto tako podržavamo formiranje kulturne autonomije Srba u Hrvatskoj.

Smatramo da samo slobodni građani, koji se tako i osećaju mogu dati puni doprinos za obezbeđenje boljih životnih uslova i stvaranju materijalnih i duhovnih vrednosti.

U punoj slobodi za sve građane kako na kulturnom, tako i na ekonomskom planu više neće biti važno ko u kojoj republici živi.

2. Unutrašnje republičke granice smatramo da su u ovom trenutku nepromenljive, jer svaka nasilna promena ovih granica izazivala bi sukobe uključujući i oružane sa nesagledivim posledicama. Umesto ovih sukoba pokušajmo osigurati uslove za bolje zarade i više hleba za naše porodice.

3. Nepoštovanjem Ustava SFRJ i Poslovníkom o radu predsedništva utvrđenog redosleda pri izboru Predsednika Predsedništva, načinjena je ogromna šteta Jugoslaviji, svim republikama i pokrajinama na međunarodnom planu. Nefunkcionisanjem predsedništva jugoslovenska armija je ostala bez svog vrhovnog komandanta.

Podržavamo izbor Stipe Mesića za predsednika predsedništva, a Branka Kostića za potpredsednika predsedništva Jugoslavije.

Apelujemo za što skorije rešenje ovih problema.

Za Subotičku podružnicu NSS

Predsednik
Josip Dulić, dipl. inž.

Petrovaradin 23. 6. 1991.

Iz Petrovaradina podrška KULTURNOJ AUTONOMIJI HRVATA u Srbiji

Na skupštini podružnice DSHV-a u Petrovaradinu pred oko 300 prisutnih članova i simpatizera stranke data puna podrška zahtjevu za kulturnu autonomiju Hrvata u Vojvodini.

Podržavamo predsjedništvo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i njegova nastojanja da kroz legitimne institucije države ostvarimo naša građanska, a i kolektivna prava koja nam garantira Ustav Republike Srbije.

Naše političko organiziranje od samog početka osobitu pažnju je posvećivalo problemu ponovnog stjecanja prava koja smo u većem dijelu prije imali a koja su postupno i sustavno ukidana pod sloganom bratstva i jedinstva, a na štetu našega naroda koji živi na ovom prostoru.

Mi ne tražimo ništa novo, tražimo samo ono što nam kao narodu pripada a jedan smo od vrlo starih civiliziranih evropskih naroda koji je imao i ima svoju prošlost, svoju kulturu, svoje pismo, jezik, običaje, umjetnost. Mi želimo da se čuje naš glas kroz sredstva za informiranje, radio i televiziju, kroz tisak. Ne želimo ništa manje ni više nego samo to da budemo ravnopravni sa svima ostalima. — Rečeno je između ostalog

Skupštinu podružnice u Petrovaradinu je pozdravio dr Milan Bičanić potpredsjednik DSHV i rekao:

„Zalažemo se za mir, razum, toleranciju i demokraciju, na liniji ovakvog razmišljanja naš zahtjev za kulturnu autonomiju je human, civilizacijski, prirodno on pripada hrvatskom kolektivitetu na ovim prostorima, on je dio našeg nacionalnog bića, dio naše svakidašnje potrebe. Ne možemo nikom naškoditi, naprotiv na taj način možemo još više obogatiti naše zajedničko življenje. Drugi će na jedan neposredni način osjetiti naše nacionalne bogatstvo a i sami ćemo više poštivati i cijeniti ljepotu tuđega kroz voljenje svojega.

Odbacujemo svaku insinuaciju i političko podmetanje na račun našega zahtjeva za kulturnom autonomijom, ono što neupućeni paušalno i neargumentirano misle o tome to je njihovo pravo na različito mišljenje i mi ga ne želimo nikome osporavati jer je njegovo da misle, a naše da izrazimo ono što osjeća, želi, traži i čemu se nada naš narod kroz svoje legitimne predstavnike a to je Demokratski savez Hrvata u Vojvodini.”

Podružnica DSHV, Petrovaradin

TRAŽIMO MANJI POREZ

Na zboru zemljoradnika koji je organizovao subotički Savez seljaka 21. VI. 1991. godine izneseno je sledeće:

— porez na zemlju povećan je osam puta te će iznositi 5,5—16000 dinara po jednom hektaru.

Dogovoreno je da se od opština traži odobrenje naplate poreza u naturi. Zemljoradnici svoje proizvode ne mogu naplatiti, a finansijski su potpuno iscrpljeni.

To bi omogućilo zemljoradnicima da ispune svoje obaveze prema društvu, a izbegli bi se troškovi prinudne naplate jer kako stvari stoje, opštine mogu dobiti samo naše proizvode.

Naša država bi konačno morala shvatiti da je poljoprivreda sezonska delatnost. Tim više jer se radi o zastareloj mehanizaciji, te je njeno održavanje veoma skupo.

Stoga se Savez seljaka zalaže da se vlasnicima poljoprivrednih mašina porez smanji.

Opštinska organizacija
Saveza seljaka Subotice

KOME SMETA HRVATSKO OBILJEŽJE

SREMSKI KARLOVCI. Na trgu Branka Radičevića u Sremskim Karlovcima Demokratski savez Hrvata Vojvodine kao politička stranka, dobila je kancelariju na korištenje od strane Općine Sremski Karlovci, pa su uvjeti rada znatno poboljšani. U istoj zgradi su smještene i druge političke stranke.

Moram reći, nikom od ostalih stranaka se ne cijepaju plakati i obilježja samo nama Hrvatima se cijepaju plakati na vratima kancelarije. Kako se vidi nekom smetaju plakati samo sa hrvatskim obilježjima, netko nam uporno cijepa a mi ponovo postavljamo. Pitam se zašto nekom smeta ako se ja osjećam ono što zapravo jesam, Hrvat.

Meni ne smeta Srbin i njegova obilježja, tako isto Srbinu ne smije da smeta Hrvat.

Kada tako budemo gledali jedni na druge ravnopravno, tek tada će biti mira i reda. Vojvodina je višenacionalna zemlja i Hrvati žele sa svima živjeti u miru i slozi.

No Karlovčani su doživjeli i jedan prijatan trenutak. U Karlovcima

ma je nedavno boravio naš duhovni vođa gos. kardinal dr Franjo Kuharić, koji se sastao sa gosp. Pavlom, pravoslavnim patrijarhom. Svakako vrijedi pažnje i primjer kardinala Kuharića i gosp. patrijarha Pavla koji su se našli u našim Karlovcima da zajednički sjednu za stol i ozbiljno razgovaraju, ne bi li i to pozitivno utjecalo u ova krizna vremena.

Tu je svakako puno doprineo i beogradski nadbiskup dr Perko i svakako i naš đakovački biskup gosp. Ćiril Kos. Domaćin je bio i naš župnik gosp. Ivan Bešlić koji ga je dočekao u našoj katoličkoj crkvi. U pravoslavnoj crkvi ga je dočekao vladika gosp. Vasilije.

Posebno nas veseli što je došao i sudjelovao u razgovorima Šibenski biskup dr Srećko Badurina koji je našao vremena da razgovara sa našim ljudima, u katoličkom župnom Uredu, u tim razgovorima sudjelovali su i mnogi drugi ugledni gosti, tada su svakako iznijeli svoja mišljenja, nadajmo se za dobrobit svih nas.

Vera Mikelić

Priprave za proslavu tristote obljetnice bitke kod Slankamena

HRVATSKI VOJNIK BRANIO SVOJU ZEMLJU

NOVI SLANKAMEN — Na brdu Miholjac između Starog i Novog Slankamena nalazi se kameni spomenik s kojeg puca vidik na dio Srema, Banata i Bačke. Spomenik je podignut točno prije jednog stoljeća a uskoro, 18. kolovoza na tom mjestu biti će obilježena tristota obljetnica bitke kod Slankamena. Zajedničku proslavu formiraju srpske i hrvatske institucije.

ISPRIKA ČITATELJIMA

U „Glasu ravnice“ br. 10 na 8. strani pod naslovom „Osnovan Klub DSHV-a u Ludwigshafenu“ greškom je odštampano „... mi Hrvati komunisti izvan Hrvatske...“. Cijenjenim čitateljima se ispričavamo zbog riječi „komunisti“ koja je greškom odštampana.

Povijest bilježi da je bitka kod Slankamena bila 18. kolovoza 1691. i jedna je od važnijih događaja koji su zaustavili tursko nadiranje u ovim krajevima. Odvijala se između Austro-ugarske vojske u kojoj su pored austrijskih i mađarskih bile značajne hrvatske i srpske jedinice dok su na drugoj strani bile osmanlijske, janjičarske i azijske turske jedinice. Na čelu austrijske vojske je bio Ljudevit Bademski, iskusan strateg i hrabar vojskovođa. Njemu ra-

van vojskovođa je bio i sam Duneval čijom dosjetkom je zbunjena turska vojska. Naime, Duneval je naredio da se na brdu Miholjcu napravi jedna prosjeka kroz šikaru a lisnato grmlje je austrougarskim vojnicima omogućilo maskiranje. Turci, nadmeni prelazili su brisan prostor Dunevaldove prosjeke, te su padali od austrijskih vojnika koji se nisu mogli vidjeti. Ovaj dio iz bitke sačuvao je od zaborava Ivan Bonus, pučki pjesnik, seljak iz Slankamena, koji je sam istraživao hrvatske, srpske i turske zapise. On piše i knjigu o bici.

Vojskovođa Bademski je sa svojih 60.000 vojnika imao protiv sebe duplo više Turaka kojima su francuski inženjeri trebali premostiti rjeku. Htio je uz Dunav sa vojskom stići do Petrovaradina gdje je bila utvrda sa dosta hrane i municije za ovaj, naslutio je Bademski povijesni okršaj. Umorna od puta kroz austrijsko-hrvatske prostore vojska je zanoćila na brdu Miholjcu kod varoši Slankamena. Turske uhode su obavijestili

vezira Čuprilića koji je u zoru 18. kolovoza opkolio austrijsku vojsku, te je bitka započela.

Hrvatski, pored srpskog udjela u ovoj bici bio je značajan, ali se ne može izdvojiti iz austrijske vojske. Mora se reći da je u bici kod Slankamena poginuo časnik jedne hrvatske jedinice Adam Zrinjski, sin Nikole Zrinjskog. Imao je tridesetak godina i bio je posljednji sin iz plemenite obitelji Zrinjskih. Narodno predanje kaže da se kroz dolinu Ralicu poslije bitke slivala krv ljudi i životinja. Najčudnija je priča starih ljudi da se ljeti za vrijeme ilinskih vrućina moglo vidjeti kako čete vojnika bez glave marširaju Ralicom. I ovo je između ostalog zapisao Ivan Bonus. Obmana u doba ilinskih vrućina u Srijemu može učiniti mnogo, ali je bez sumnje ova bitka ostala duboko urezana u svijest ljudi koji su je presađivali u mozak novih žitelja Srijema!

(Hrvatski vojnici, iako u austrijskoj vojsci, nekada su protiv Turaka ratovali sa svojim barjama i povijesnim grbom. Međutim danas, potomcima vojnika koji su branili svoju zemlju, u selu gdje su starosjedioci i većinsko pučanstvo u ime neke druge demokracije zabranjuje se isticanje nacionalnih simbola. Upoređenje sa prošlošću je slučajno. Što se tiče plemenitog Adama Zrinjskog, njemu je slankamenački pjesnik posvetio stih:

„Anđeoski njemu hori, sada poje na Fruškoj gori“)

Boris Čavar

Obavještavamo cijenjene čitatelje da će institut „Ivan Antunović“ iz Subotice ove godine dodijeliti

„ANTUŠOVU NAGRADU“

Dvije prve nagrade u iznosu od po 2000 DM i jedna druga nagrada u iznosu od 1000 DM bit će dodijeljene onim pojedincima koji svojim radom i zalaganjem doprinose očuvanju identiteta Hrvata-Bunjevaca. Vaše prijedloge možete dostaviti Uredništvu „Glasu ravnice“, najkasnije do 1. kolovoza ove godine.

Vijeće insituta

U sklopu sinhronizovanih propagandnih aktivnosti koje se vode preko mas-medija u Vojvodini, a čija je meta DSHV, dana 5. VI 1991. god. „drug“ Petar Širić na TV NS između ostalog izjavljuje da su za stanje u MZ Plavna krivi „pojedini ekstremisti“ čija je delatnost dovela do destabilizacije međunacionalnih odnosa. Nekoliko dana kasnije (9. VI 1991) njegov „šef“ Mile Čulibrk preko lokalne radio stanice Bač optužuje DSHV da djeluje „kao produžena ruka HDZ-a“.

Već 12. VI 1991. god. na radio Baču posle pročitanoog teksta priopćenja DSHV, spiker odmah zatim čita pismo „grupe građana MZ Plavna“ koje vrvi od uvreda, laži i izmišljotina. „Grupa građana“ se pored DSHV-a okomila na Katoličkog svećenika i crkvu u Plavni, jer on navodno „širi mržnju“ „okuplja oko sebe HDZ-ovce“, kako mu treba „skiniti mantiju“ i slično.

Istog dana „Dnevnik“ objavljuje prepričanu verziju istog priopćenja u kome se „zaboravlja“ pomenuti zahtev koji se odnosi na izjavu Petra Širića.

Režimski novinar M. Sudžum koji je kako se čini zadužen za odbranu SPS-a i napade na DSHV na ovom području, 15. VI 1991. god. objavljuje tekst pod naslovom „Od ugroženosti ni pomena“ gdje M. Čulibrk i predsednik SO Bač M. Antonić umjesto argumenata ponovo lijepe etikete DSHV-u.

Pošto priopćenje nije objavljeno u cjelosti, čitaocima „Dnevnika“ je uskraćena mogućnost da saznaju šta zapravo ono sadrži. Nastranu činjenica što se u tekstu Priopćenja nigdje ne pominje riječ „ugroženost“ koju „revnosni“ novinar ističe u naslovu, nego se pokušava sve prikazati kao NAPAD na SPS, a zanemaruje se da je Priopćenje posljedica izjava dvojice „Drugova“ i ujedno odgovor na neistine koje se u javnosti neprestano šire.

Zanimljivo je da M. Sudžum koji dolazi „tragom priopćenja DSHV“ „zaboravlja“ intervjuirati Petra Širića.

Ne samo da „drug“ Petar Širić „volšebno nestaje“ po drugi put, nego što je još čudnije NIKO OD PREKO 1500 ŽITELJA PLAVNE NE DAJE IZJAVU! Možda i nehotice M. Sudžum u zadnjoj rečenici navodi da je boravio u Plavni („Kad smo bili u Baču i Plavni slavio se sv. Antun“). Istina, ova rečenica zvuči prilično dep-lasirano i odudara od teksta, no mala je vjerovatnoća da je SPS- novinar bio u Plavni zbog proslave Sv. Antuna. Kako to da i pored posjete Plavni nije pronašao sagorovnika ili „sagovornik“ nije smeo da kaže pravu istinu.

„ZAŠTITNICI DEMOKRACIJE“

A ona se sastoji u sledećem:

Ako bi „drug“ P. Širić ARGUMENTIRANO odgovorio na našu „prozivku“ morao bi pomenuti građane MZ Plavna koji su prouzrokovali poremećaje međunacionalnih odnosa, a pošto je dobar dio tih „građana“ sada u Skupštini i Izvršnom Savetu MZ to svakako nebi bilo zgodno.

Ako bi pak optužio nekoga iz DSHV, budući da za tako nešto nema ARGUMENTE, srozao bi se još više u očima svojih sugrađana.

Ponekad i ćutanje dovoljno govori. Mi Petra Širića ne osuđujemo. Prepuštamo ga sopstvenoj savjesti.

Umjesto Širića dakle u tekst „uskače“ M. Antonić predsednik SO Bač koji zaštićen funkcijom sebi dozvoljava luksuz da javno LAŽE preko novina.

Isti „drug“ M. Antonić je živi svjedok izivljavanja „ugroženih građana“ na vanrednoj sjednici Skupštine MZ

Plavna 22. IX 1990. god., kao i izjave šefa Mjesne kancelarije Plavna da su Hrvati u Plavni naoružani, prijetnji sadašnjeg člana Skupštine MZ Plavna kako će pojedine Hrvate klati, potpaliti nečiju kuću i slično.

Takođe ga treba podsjetiti da UPORNO ŠUTI kad se od strane DSHV traže ARGUMENTI, te da građane MZ Plavna na Zboru građana 22. III 1991. god. nije udostojio odgovora na konkretna pitanja u vezi odgovornosti za stanje u Mjesnoj zajednici.

Ali je zato vrlo agilna kada po direktivi treba optužiti DSHV ili kada na primjer treba zamjeniti brave na vratima Mjesne zajednice Plavna da sekretar ne može doći na radno mjesto.

Predsjednik jedne od NAJNERAZVIJENIJIH općina u Vojvodini čini se nema prečeg posla od razbijanja opozicije koja je njemu i SPS-u „trn u oku“. Podružnica Plavna, 04. VII 1991. god.

U Trebarijevu Desno održani VII Martinski susreti

STJEPAN RADIĆ I TAVANKUT PONOVO ZAJEDNO

Idemo, ne idemo, idemo, ne idemo... Baš kao kada djevojčice kidaju listiće travke i govore: voli, ne voli... Na kraju obično: volil! A kod nas sada: idemo!

Uz maksimalan trud svi su se problemima rješavali. Umjesto otkazanog autobusa pronađen je drugi, novi igrači su uskakali umjesto spriječenih, čak i sat prije polaska.

Sad se vozimo u punom sastavu, ali kako će se novi igrači uklopiti u koreografiju? Na odmorištima učimo korake i uveseljavamo goste u motelima. U zakazano vrijeme stižemo u maleno seoce, Trebarjevo Desno. Zabavljamo se brojeći skretanja ulijevo, da bismo stigli desno. Putovi uzani, s uredno pokošenom travom usput i okićeni mnoštvom hrvatskih zastava. Na ulazu veliki transparent „Dobro nam došli!“ Iz kuća i usput ljudi nam srdačno mašu, kao da nas poznaju.

Domaćini nas čekaju ispred vatrogasnog doma, nude hladnim pićem i pomažu da izvedemo prvu probu u velikoj dvorani. Iskreno su zadivljeni našim

umijećem. U večernjim satima organizirano je slavlje seoske mladeži i gostiju. Dvije tamburaške bande, njihov STJEPAN RADIĆ i naš HAJO su se nadviravale, a mladarija pokazala da znade baš sve igrati. Pjevalo se do iza ponoći, a kada su se „mačke razišle“, „miši“ su produžili slavlje do jutra.

Sutra navečer 16. lipnja otvoreni su VII Martinski susreti u okviru proslave 120. obljetnice rođenja Stjepana Radića, počeo je nastup folklornih skupina. Hrvatsko kulturno — prosvjetno društvo „Matija Gubec“ iz Tavankuta imalo je čast da nastupi prvo. Burnim pljeskom je pozdravljena već sama najava Bačkih Hrvata — Bunjevaca, a aplauz je bio gromoglasan nakon nastupa. To je bila nagrada za znoj i muku po vreloj suncu. Srdačni zagrljaji na rastanku u rodnom selu Stjepana Radića i obećanja da ćemo se sresti na jesen u Tavankutu, posvjedočili su neprekinutu nit prijateljstva Tavankučana i neugaslih Radićevih ideja.

I. S.

HRVATI U MADŽARSKOJ

Duro Franković rođen je 9. II 1945. u Drávafóku, gdje je i završio osnovnu školu. U Budimpešti je završio gimnaziju na srpskohrvatskom jeziku i visoku nastavničku školu u Pečuhu. Radio je u svom selu kao nastavnik, od 1972. Devet godina bio je zaposlen kao novinar na Radio Pečuhu. Više od desetljeća zaposlen je kao profesor narodne književnosti na Nastavničkom fakultetu u Pečuhu. Do sada je objavio dvije zbirke pripovjedaka iz Podravine, građu o mitskim bićima podravskih Hrvata. U rukopisu je pripremljena treća zbirka pripovjedaka podravskih Hrvata i apokrifne molitve te nabožne pjesme Hrvata u Madžarskoj. Gospodin Franković je i predsjednik Saveza Hrvata u Madžarskoj.

Glas ravnice: Što ste dobili, a što izgubili raspadom „Demokratske zajednice južnih Slavena?“

Duro Franković: Dobili smo u tom smislu što smo postali svoji na svome. Sada već imamo svoj list Hrvatski glasnik. Dajemo priloge na književnom jeziku gradišćanskih Hrvata, a također su odvojene stranice za problematiku Bačke i Baranje. Od 1870. u Kalocsi su počele izlaziti Bunjevačke i šokačke novine, a 1880. Bunjevačka i šokačka vila, te Neven ali valja znati da je time bio pokriven samo jedan dio hrvatskog življa u Madžarskoj. Treba reći da u vrijeme okupacije SHS kraljevine ovdje u Pečuhu izlaze novine tiskane latinicom, ali ekavicom. Nakon 1945. izlaze Naše novine, a od 1957. Narodne novine. Danas je situacija takva da i mi i Slovenci i Srbi imamo listove na maternjem jeziku. Tako uspijevamo artikulirati svoje interese bez osjećaja manje vrijednosti, onako kako nam najviše odgovara. Osnutkom „Saveza Hrvata u Madžarskoj“ koncem prošle godine uspjeli smo okupiti veći dio svjes-

nih Hrvata. Još pred dvije godine postojalo je nešto slično, ali je to obuhvatalo samo Bačku, Somogy, Baranju i Zalu kao oblasti u Madžarskoj. Inače, sam pojam Demokratske zajednice južnih Slavena je jedan umjetni pojam koji je postojao preko 40 godina, ali koji svoje postojanje nije u potpunosti opravdao.

Glas ravnice: Recite nam nešto više o „Hrvatskom glasniku“.

Duro Franković: To je tjednik koji je utemeljen od strane Saveza Hrvata u Madžarskoj. Tiska se u Budimpešti od svibnja ove godine u nakladi od 3.000 primjeraka. Od srpnja planiramo ovaj list distribuirati u Hrvatsku, a možda i u Vojvodinu.

Glas ravnice: U kolikoj je mjeri politička demokratizacija dovela do polarizacije među južnim Slavenima?

Duro Franković: Polarizacije je oduvijek i bilo, ali je ona prikrivana komunističkom centralizacijom i parolama o bratstvu i jedinstvu, a da se suština problema stalno izbjegavala riješiti. I Srbima i Hrvatima najviše je odgovaralo živje-

ti na selu, na zemlji. Zemlja im je oduzeta, istina neki već traže da im se zemlja vrati. Dalje, tu je crkva. Mi smo tradicionalno vezani za nju, jer nas je ona okupljala i čuvala narodni duh. Mi smo sad u situaciji da tražimo svećenike koji govore hrvatski, koji bi nam pomogli da povratimo odnarođeni duh i kroz sam jezik. Primjerice, u Pečuhu se u crkvi Svetoga Augustina služi misa na hrvatskom jednom mjesečno. A to je bila crkva bošnjačkih Hrvata koji su imali i svoje cehove i svoje cehovske knjige na hrvatskom. To su, uglavnom bili zlatari i kožari. Kada je ovaj grad još bio tronacionalan u pravom smislu te riječi mogao je položiti zakletvu na hrvatskom, madžarskom ili njemačkom da bi obavljao tu čast ili bio na tom položaju. Od 1722. u Pečuhu djeluje škola na hrvatskom koju je utemeljio barun Maska koji je i oslobodio grad od Turaka 1697. Ta je ilirska škola radila nekih 60 godina, a onda prestala. Dakle, hrvatska riječ ovdje nije bila nepoznata. Molitvenici su tiskani na hrvatskom, a štamparija Kneževića je poslije Gajeve reforme imala najnoviji tip slova. I sam Strossmayer je dao ovdje tiskati neke svoje knjige. I sama služba u crkvama na hrvatskom jeziku do I rata postupno je gasnula. Sada, zahvaljujući gospodinu Bátorju koji je inače Madžar i ne govori dobro hrvatski, ali služi misu, uvedena je misa na hrvatskom svakog trećeg tjedna u mjesecu. Raspadom Demokratske zajednice južnih Slavena izgubila se i potreba za nekom zajedničkom platformom južnih Slavena. Barem se za sada još ne javlja. Imamo mi dosta svojih brig. Kao Savez Hrvata najprije moramo ponuditi dobre programe našim ljudima. Održavamo forume sa mještanima iz podravskih sela. U Gradišću djeluje amatersko kazalište, baš kao što je to nekada bio slučaj i u selima gdje žive Bunjevci.

Glas ravnice: Na koji način se 'Savez Hrvata u Mađarskoj' financira?

Đuro Franković: Mi od mađarske države dobijamo novac (18.500.000 forinti) i to dijelimo na šest cjelina tamo gdje Hrvati i žive. Valja znati da smo mi najveća skupina Hrvata u dijaspori, a u bivšem režimu nismo dobijali adekvatnu pomoć od Hrvatske. U bivšem soc.-lageru dnevnicе nisu bile velike ili ih se nije imalo gdje potrošiti, te su i posjeti bili formalni i sporadični. Naravno, to je samo jedan od uzroka tomu. Ne smatram najboljim da neki budu beneficirani, jer Hrvati su Hrvati ma gdje oni živjeli, a da im se srazmjerno pruža potpora, već prema njihovom broju.

Glas ravnice: Kakva je zapravo sada emisija 'Naš ekran' koja se emitira iz televizijskog studija Pečuha?

Đuro Franković: Ovisi o tome tko radi. Ako je u pitanju Hrvat, onda prilog ide na hrvatskom, ako je Srbin, onda na srpskom.

Glas ravnice: Kako naša politička situacija utječe na odnose južnih Slavena u Mađarskoj?

Đuro Franković: Rekao bih: nikako. Ovdje i dalje živimo mirno. Onaj tko je moj prijatelj, prijatelj je i sada, onaj koji nije možda mi može postati, ali i ne mora. U svakom slučaju to ne ovisi od toga da li je on Hrvat ili Srbin. To nam, jednostavno, nije u interesnom krugu.

Glas ravnice: Kako je 'Savez Hrvata' organiziran u smislu prohodnosti ka Parlamentu?

Đuro Franković: Na žalost, mi nismo stranka već društveno-politička organizacija. Vjerojatno nakon prihvaćanja Zakona o narodnostima ili narodnosnim grupama dobit ćemo mogućnost da sudjelujemo u raspravama ili da nešto predložimo, ali ne i da glasamo. Premijer mađarske vlade dr Antal József rekao je da već na sljedećim izborima i manjine će imati pravo na svog delegata u

Parlamentu, naravno ukoliko dobiju dovoljan broj glasova. Pretpostavljam da bismo ubuduće mogli imati 2 do 3 zastupnika.

Glas ravnice: Kakva je suradnja uspostavljena na kulturnoj razini između vas i matične domovine nakon dolaska nove vlasti u Hrvatskoj?

Đuro Franković: Naši su odnosi postavljeni na nove temelje. Postoji jedna prisna suradnja. Član sam Potkomisije za suradnju sa Hrvatima u susjednim zemljama. Na čelu Potkomisije je prof. Đuro Vidmarović koji je u više navrata boravio kod nas. Konkretno, pored pošiljke knjiga iz Zagreba, jedan određen broj profesora može provesti vrijeme na jezičnom tečaju (pored toga dobili smo još trideset mjesta), da bi upoznali Hrvatsku, njenu kulturu, prošlost... Nedavno su naši studenti proveli tri dana u Zagrebu i to je sigurno utjecalo na njih.

Glas ravnice: Koliko inteligencija utječe na formiranje i očuvanje nacionalne svijesti?

Đuro Franković: Od nje to najviše i ovisi. Na žalost, najviše je onih koji ne utječu mnogo na to. Primjerice, mi u Zali (županija) imamo tri hrvatska svećenika koji ne služe misu na hrvatskom. Uopće, odnarođivanje je veoma izraženo. Kada sam ja išao u školu moji vršnjaci nisu znali mađarski, danas u mom selu Lukovišću (Drávasók) nitko ne zna hrvatski. Isti je slučaj i sa ostalim dijelovima Mađarske.

Glas ravnice: Da li kulturno-umjetnička društva mogu doprinijeti da se proces odnarođivanja zaustavi?

Đuro Franković: Imamo dobrih društava 'Baranya' ansambl iz Pečuha, ansambl 'Tanac' gradišćanskih Hrvata, tamburaških klapa. Ali, Zala je propala, Podravina također. Mi sada želimo to probuditi. Pored budžeta kog smo za njih osigurali obezbijedili smo još 12.000 forinti (suma je mala)

mjesečno za one koji će raditi na tomu. Mi se ne možemo identificirati na plemenskoj razini, pa čak ni Bunjevci koji su bili pismeni, koji su imali svoje novine prvi u Mađarskoj, koji su bili nosioci tih pozitivnih nastojanja da bi se hrvatski duh mogao očuvati. Danas je to više nego zlo identificirati se na plemenskoj razini. Pa valjda smo pripadnici jednog naroda — hrvatskog. To je mračno vraćanje u feudalizam.

Glas ravnice: Vidite li sličnosti u asimilaciji Hrvata u Vojvodini i Mađarskoj?

Đuro Franković: Asimilacija je uvijek ubitačna. Vi ste jezik 'očuvali' tako što ste preuzeli srpsku varijantu, a naši su izgubili sve, jer ne mogu upoznati ono što je bitno za naš nacionalni identitet. Običaji se, kao i u svim civilizacijskim društvima, gube jer za njima nema realnih potreba. Obitelji su razorene, magijske radnje više nemaju tu funkciju, nije više u pitanju matrijarhalno društvo, a samim tim to može biti samo očuvano u okvirima folklornog karaktera.

Glas ravnice: Vaša procjena naše političke situacije?

Đuro Franković: Vidite, povijest škrto nudi prave šanse. Hrvati su 813 godina čekali na svoju državu, ali velesile na Mirovnoj konferenciji u Parizu riješili su to pitanje stavljajući sva pitanja u jedan šešir i tako je postala jedna Jugoslavija. Tu narod nije bio pitan. O plebiscitu je bilo govora da li će neko naselje pripasti ovoj ili onoj državi, ali granice su se krojile kako je to velesilama najviše odgovaralo. Svaki narod ima pravo, i mali i veliki, živjeti u svojoj državi, ali vidimo da to ne ide tako lako. Istina, ima primjera da i velike različite zajednice mogu dobro egzistirati, ali isto tako i male. Tu svatko može naći argument i 'za' i 'protiv'. Ja mislim da narodi trebaju ispoljiti ono što im najviše odgovara, ali ne na štetu drugih.

Interview vodio: Zlatko Romić

NEMORALNI KRITERIJI

O potrebama Hrvata u Republici Srbije, piše se po političkoj potrebi trenutka

Zahtjev DSHV-a o zakonskom uređenju kulturne autonomije Hrvata u Republici Srbiji, u brojnim napisima, dočekan je i primljen sa negativnim nabojem, uglavnom kao i mnoge druge inicijative koje su potekle od njih.

Nije mi namjera polemizirati sa autorima pojedinih tekstova, niti da a priori govorim o opravdanosti ili neopravdanosti uvođenja kulturne ili bilo koje druge autonomije. Međutim, želja mi je da u jednom kraćem prikazu ukažem na nemoralan odnos prema realnosti, u vezi s pitanjem položaja Hrvata u Vojvodini, i konačno osjećam osobni dug prema imenima koji su svoje kulturno pregalastvo platili višegodišnjim zabranama objavljivanjem svojih radova.

Dolaskom pluralizma i višestranačkog sustava na političku scenu, mnogi su se ponadali da će se u jednom demokratskom i tolerantnom duhu govoriti i o kulturnim potrebama vojvođanskih Hrvata, i da će konačno moći sustavno regulirati i artikulirati svoje kolektivne i pojedinačne potrebe i interese. No, opstrukcija od strane vladajuće partije, poglavito u Subotici, već od samoga početka i pomena imena „hrvatsko“ bila je na djelu.

Iako je Republika Srbija nominalno određena kao država njenih građana, u suštini i u praksi ona se sve više pokazuje kao nacionalna država, a od strane vladajuće stranke izrazito negativno određena prema drugim narodima i narodnostima, a što je imalo i odgovarajuće reperkusije na ponašanje stranaka koji u svom naslovu imaju nacionalnu odrednicu.

Kada govorim o nemoralnom odnosu prema realnosti, tada imam na umu dvojni kriterij prema istim činjenicama, kriterij koji se najčešće određuje prema potrebi vladajuće partije. Tako je recimo inicijativa da se KUD-u „Bunjevačko kolo“ vrati izvorni pridjev u naziv, pod kojim je Društvo i osnovano, dočekan u tisku, da se u pozadini prijedloga nalaze, nacionalisti, šovinsti, da su to prsti HDZ-ovaca, da se u tom slučaju u Društvu neće igrati „Brankovo kolo“ i slične stupidije. Vraćanje izvornog naziva KUD „Matija Gubec“ u Tavankutu, također je naišlo na sličan prijem, uznemiro se čak i Savez boraca. Pojava mercedesa zagrebačke registracije u dvorištu „Bunjevačkog kola“ dovedeno je odmah u vezu sa HDZ, naloženo je bilo da se slučaj i posebno ispita. Treba prelistati „Subotičke novine“ i preslušati „Radio Suboticu“ unazad dvije godine, pa će se dobiti prava slika kako su Hrvati bili tretirani u ovome gradu. I sada, kada je tražena kulturna autonomija od strane DSHV-a, odjednom ispada da Hrvati u Vojvodini imaju sve. Znači, kada treba, onda su to nacionalistička društva, a kad ne, onda su to kulturno umjetnička, kako bi se pokazala svijetu demokracija vladajuće stranke. Ide se toliko daleko pa se i ovo glasilo, navodi kao mogućnost njihovog kulturnog izjašnjavanja. „Glas ravnice“ je glasilo stranke, i ne može i ne treba, zadovoljavati kulturne i umjetničke potrebe Hrvata u Vojvodini, a konačno ono se samofinancira, bez ijednog iole ličim nagrađenog suradnika. Bilo bi također interesantno napraviti malu promenu pa vi-

djeti kako su i kadrovski zastupljeni. A što se tiče ne tako davne prošlosti, cijeli njihov stvaralački i intelektualni potencijal bio je zbrisan. Godinama mnogi nisu mogli objaviti ni retka, pa čak ni prevedena djela nisu smjeli potpisati, tako da raspoložemo unikumom, da je knjiga prevedena bez prevodilaca, prevela samu sebe. A evo i imena pisaca koji su godinama, a neki još i danas na crnoj listi: Matija Poljaković, Balint Vujkov, Jakov Kopilović, dr Ante Sekulić, Geza Kikić, Lazar Merković, Ivan Prčić, Ivan Pančić, Petko Vojnić Purčar, Miliwoje Prčić, Bela Gabrić i dr. Mnogim su slikarima onemogućene izložbe, brisani iz kataloga, a dodajmo ovdje i grupu intelektualaca, navedimo samo imena dr Vinka Perčića i Necu Zelića. A evo i zabranjenih knjiga, odnosno nepoćudnih za kulturu Bunjevaca, niti za njihovu duhovnu hranu, jer su završili u vlažnim podrumima gradske kuće. Naslovi sami po sebi govore dovoljno, tako da je svaki komentar suvišan: „Bunjevačke narodne pisme“, „Hrvatske narodne pripovetke iz Vojvodine“, „Antologija proze Bunjevaca-Hrvata“, „Antologija poezije Bunjevaca-Hrvata“, „Zbirka pripovjedaka i pjesama“. Sve je to završilo u socijalističkoj drobilnici, i nitko se nije preterano uzbuđivao, a i što bi, u pitanju su tek Hrvati Bunjevci. Istih godina, ukinut je pridjev „hrvatsko“ iz naziva Društva, ukinuto „Veliko prelo“, zabranjena proslava 300-te obljetnice doseljavanja Bunjevaca u ove krajeve. Možda poređenja radi, vrijedno bi bilo vidjeti reprint „Bunjevačkih novina“ iz 1940. godine koju je YU Blok u jeku izborne kampanje tiskao kao običan pamflet, okrenut protiv Hrvata, što tamo o 250-toj obljetnici piše. Zatim, pitanje kazališta, je posebno pitanje. Dobro bi bilo čuti kada su gledali Bunjevci posljednji put „Č'a Boninu razgalu“. To je bilo malograđansko kazalište, ali je imalo neku aromu, sada imamo provincijalno, istina, bez boje, mirisa i okusa, ali avangardno, to Subotičani vole!

Taj dvostruki moral, taj dupli kriterij, tu metodu sa trista grama sirovih činjenica upoznala je i moja malenkost. Možda slučaj nije reprezentativan, ali je indikativan, jer govori i o sadašnjem stanju fakata. Naime, jednoga dana u holu ondašnjeg gradskog komiteta, tadašnji glavni i odgovorni urednik „Radio Subotice“ pozvao me na suradnju, koju sam prihvatio. Uskoro sam ponudio i prilog, a čovjek mi se ubrzo potom, ni kriv ni dužan, morao ispričavati, rekavši: „Jebi ga Vojo, da se ti i ja ne bismo igrali malog Đokice, meni su u komitetu rekli, da se nalaziš na crnoj listi (na kojoj sam vjerojatno ostao još i danas) i tebe ne mogu objavljivati.“ Razlog zabrane slučajno sam saznao kasnije, ali za njih razlog i nije bio bitan, mogli su izmišljati danonoćno. Zabrana me nije iznenadila, ali sam tim više bio zbunjen, zbunjen tim ljudima, tim dvostrukim kriterijima i tim amoralnim odnosom prema činjenicama, s obzirom da me isti taj komitet postavio za vršoca dužnosti direktora jedne srednje škole. Jedno mogu, drugo ne mogu, no čini mi se bilo su to ipak druga i toplija vremena, ako nisam mogao objavljivati u Subotici mogao sam u Novom Sadu. I tada razlika između Beograda i Zagreba je bila samo 400 kilometara, i nije se mjerila jedinicom izdaje.

No, takvi dvostruki kriteriji govore o nezrelosti jednog društva da se stvar zahvati i rješava iznutra, to nas vodi u primitivizam. O kulturnoj autonomiji, treba argumentirano i smireno razmisliti, jer paušalne ocjene nas vode u nove podjele. A vojvođanskim Hrvatima, vojvođanskim Mađarima i drugim Vojvođanima jasno je da žive u Srbiji, ne treba ih na to stalno podsjećati. Međutim, u biti, problem je u ovome trenutku složeniji, jer mnogima u Srbiji nije jasno, da u njoj žive i drugi narodi i narodnosti, a mjerilo demokracije upravo je u tom odnosu, putem kojega oni poštuju živo tkivo jedinstvene Srbije.

Vojislav Sekelj

SALAŠ - BUNJEVCI - EUROPA

Ako danas Suboticu hipotetički postavimo kao mogući centar kulturnog, duhovnog i gospodarskog prostora Hrvata Bunjevaca, tada se već na samome početku susrećemo sa pitanjem: odakle upravo u Subotici to stalno osporavanje njihovog nacionalnog identiteta?

No, ovom prilikom ne bismo ulazili u dublje povijesno političke uzroke i posljedice takvog odnosa prema njima; ono što nas u ovome trenutku interesira, jest nepobitna činjenica, da su se uprkos svim tim opstrukcijama i asimilacijama održali i razvili relativno zavidan stupanj kulture življenja i suživljenja. Kada kažem, kulturnog življenja, imam na umu način njihovog organiziranog života unutar vladavine zakona, koji je odredio i nametnuo salaš!

Za Bunjevce, salaš nije tek puko stanište, salaš je za njih ona prirodna izraslina, kao žulj na ruci, koji svojom slojevitošću značenja, omogućuje da Bunjevci traju do danas. Bunjevci su svoj nacionalni ponos vezali za salaš, i uglavnom velikim dijelom zahvaljujući njemu u izvjesnom stupnju ostali bez osjećanja svog nacionalnog identiteta europskog tipa, i iz tih razloga danas sa sigurnošću ne samo da možemo reći, nego i konstatirati, da se oni nisu uspjeli uklopiti u onu modernu i pomalo agresivnu strukturu, koju svaki grad sam po sebi nosi, gdje bi sretno našli one organizacione forme i sadržaje koji bi njihove individualne i kolektivne potrebe i interese artikulirao i vrijednovao, srazmjerno njihovom radnom i povijesnom udjelu i u utemeljenja gradske strukture. Oni su u gradu večiti gubitnici. Neprestano u grču, bez kulturnog i društvenog kontinuiranog trajanja. Jedina kontinuirana linija koju možemo pratiti jeste njihova sentimentalna vezanost, za salaš i tornjeve ovoga grada.

I dok je salaš bio nerv, bilo ravnice, razvijala se jedna autentična kultura, dostojna svake pažnje. Sa relativno dobro razvijenom mrežom škola i crkava, kao onim čvorištima i činiteljima koji su upravo odredili vladavi-

nom zakona koji diktira salaš. Razvijala se bogata običajna tradicija, bogata i otvorena, primjerice: narodne pripovijetke, ljepota narodnih nošnji, narodnih igara, prela, dužijanca, kola, štovanje crkvenih blagdana itd.

Međutim, danas, kada su salaši ostali sami, danas kada salaš nema zakonsku moć uređivanja života, Bunjevci su se praktički našli u kulturno zrakopraznom prostoru. Naime, prelaz sa salaša kao institucije koja uređuje kolektivna osjećanja Bunjevaca u gradu, nije praćeno adekvatnim razvojem kulturno znanstvenih institucija, koje bi bile garant njihovog kulturnog prosperiteta, i na taj način jednostavno su prepušteni jednoj prirodnoj i nasilnoj asimilaciji, a dio krivice i to ne mali za takvo stanje snosi i Europa i naše poimanje Europe. Mi svi želimo u Europu, i sa razlogom, dodajmo i sa pravom, ali ipak trebamo znati da je Europa i naše poimanje Europe. Ali ipak trebamo znati da je Europa iznutra krvava i pomalo umorna od sebe, da je iz nje kroz stoljeća iscurilo mnogo gnoja, i to najčešće na tude rane, taj talog kojega se Europa oslobodila, realna je poteškoća i smetnja malih naroda da dode do sretnijeg odnosa na relaciji individualno-kolektivno. Na posljedice istočnog poimanja kolektivnog nemamo potrebe bar vas ovdje podsjećati (rad je pročitao u Baji, Mađarska), no želim reći da je Europa došla do onog stupnja kulture, kada dalji razvoj zahtjeva, decentralizaciju i kulturnu dezintegraciju. Naime, Europa se slobodno može otvarati, a da nijedna nacija nijedan njen narod, tim otvaranjem ne osjeća ugroženost, jer ima snažne unutrašnje obrambene mehanizme i izgrađene instrumente koje štite od zatiranja posebnosti.

Ali čime Hrvati Bunjevci da se otvore Europi danas? Da, svojom kulturnom tradicijom, običajima, umjetnošću. Imaju oni što dati Europi, ali tko i kako to da ponudi, preko kojih to institucija da uradi, a da sve to ne bude progutano u hipu. Da to ne

bude nešto sporadično, plod slučaja, volja pojedinca, nego jedno trajno sustavno predstavljanje i duhovno integrisanje u šire duhovne tokove. Takvih institucija Bunjevci danas nemaju, nigdje u svijetu, pa ni u Subotici, ni u Baji, ni u Somboru. Koji je to način da u Europu uđemo i da u njoj trajno ostanemo? I da se pri tom i sami iznutra obogatimo. Na ta pitanja moramo naći pravi odgovor. Jer, mi za sada nemamo takve institucije, koje je nekad predstavljao salaš, koji nas je nosio i sačuvao. Ne mislim da se sada trebamo vraćati salašu, ali nove oblike povezivanja moramo iznalaziti, otvarati i osmišljavati. Slikoviti primjer te naše nemoći u ovome trenutku je pitanje povratka bunjevačke čitaonice u vašem gradu, no to nije usamljen slučaj, nego nažalost pravilo, kako su prolazile naše kulturne institucije u prošlosti, a do kojih smo najčešće došli sopstvenim znojem i radom.

Jedan od nužnih načina povezivanja, jeste i čvršća kulturna suradnja sa Maticom hrvatskom, no i na tom polju iz prošlosti, na žalost, znani su nam samo gorki i bolni periodi. Tu se nešto mora promijeniti. Nekome odgovara naša izoliranost, nekome odgovara da razina salaša bude naša sudbina na pragu ulaska u XXI stoljeće. Ali ne smijemo se dati, dosad je salaš čuvao nas, sada je vrijeme da mi čuvamo salaš.

Vojislav Sekelj

POZICIJA BUDALASTE SVIJESTI

Danas, kada je iole ozbiljniji pokušaj bavljenja politikom unaprijed osuđen na propast, kada je na snazi princip argumenta snage (a ne snaga argumenta), kada se zbilja tvori po pravilima kaotičnog ludila, kada je u svakom dijelu života prisutna maglovita i neuhvatljiva mržnja, kada „volja za moć“ sputava volju za slobodu, kada kolektivno ludilo mase prijeti da ugrozi mir i sigurnost pojedinca (temeljnu civilizacijsku tekovinu), kada se pod sintagmom „interes naroda“ krije sebeljubivost vlastodržca, kada većina ljudi lovi krivce za osobne jade i vlastitu nemoć tamo „negdje drugdje“, kada se drugi stavljaju za ostvarivanje pakosnih igara moćnih, kada živimo u svijetu“ gdje se božanstvo laži ko sveto Sunce vrti“, (M. Krleža) htijenje za razumijevanje i težnja za prevladavanje (žalosne) pozicije „običnog“ čovjeka skoro da nigdje ne postoji. Na djelu je zaborav tragedije „malog“ čovjeka. Kriza humaniteta.

Bremenito naslijeđe režima Jednog (istine, cilja, pravde,...) koji je (na radost) iza nas, je i brižljivo odgajana monolitna svijest. Svijest predstavlja ODNOS subjekta, čovjeka prema svijetu, prema objektu. Naslijeđena svijest, producirana povijesnim tokom boljševizma stalnim i sustavnim odgojnim procesom, naučena je, u osnovi da doživljava drugost, onoga izvan nas, izvan naše (kolektivne i paradoksalno jedne) istine, cilja, sreće,... kao a priori neprijatelja. Iracionalnom mitologizacijom kolektivnog neprijatelja (svi protiv Nas rade „subverzivne djelatnosti“: kapitalistički imperijalizam, ruski revizionizam, islamski fundamentalizam,...) usađen je duboko u svijest velikog dijela ljudi strah od „imaginarnog drugog“. Neodgojena za plural, za doživljavanje drugosti kao potencijalne prijatnosti, budalasta pozicija svijesti živi i giba se neznajući za paradoksalnost vlastite prirode. Takova svijest lako se dá izmanipulirati, podvoditi, u mutnim vodama zbilje, na „pravu“ stranu, stavljati u poziciju obrane promjenljivog i imaginarnog cilja,... takova svijest producira mržnju.

U tome je osnov za razumijevanje nemoći oživotvorenja plurala danas. Pluralizam pretpostavlja, prije svega, svijest koja posjeduje mogućnost za suživot u razlikama, za jedinstvo različitosti. Do anticipiranja toga trebat će vremena, iskustva svijesti na nove oblike pojavnosti, a dotle nam preostaje nada da će se ova kaotična mržnja, ludilo epigona, ovo „vrijeme netrpeljivosti“ završiti načinom dostojnom čovjeka, u želji da se ne dogodi Krležino lucidno proročanstvo: da neće doći vrijeme gdje će „hihot jecati glasan, njezinog veličanstva pobjednice SMRTI“.

Tomislav Žigmanov

Srijemsko bockalo

PRISAJEDINJENJE JAPANU

Pošto dolje potpisani nije još potpisao nijednu, pa ni ovu stranačku pristupnicu, proglasili ga da radi za UDBU. A udbaš mora referisat. Oni tamo izglasali „prisajedinjenje“ ovima ovamo, izgleda da će napraviti neki zračni most, izgraditi aerodrom pa se prisajединiti. To kao kad bi Sremci izvršili prisajedinjenje Japanu, što ne bi bilo loše jer su Japanci napredan narod. Samo u Sremu nigdje aerodroma pa ne možemo naprijed. Oni drugi što vodi one sa petokrakom rekao da je u dvorištu naše crkve otvoren kiosk gdje se prodaje ustaška štampa. Jedan doktor sam došao prije mise da vidi taj kiosk a njega nigdje, valjda ga sklonili. Zbog slučaja u Novom Slankamenu hoće da smjene jedinog zastupnika Hrvata. Što bi tek bilo da je više ovakvih zastupnika, kad im jedan Hrvat u Skupštini smeta. U jedinstvenoj Srbiji uskoro može se viti samo srpska i jugoslavenska zastava. Da li je sa petokrakom ili bez nije precizirano. Nama ostaje jedino da se organiziramo u šah-klub te tako možemo izvyesit klupsku zastavu. Neki drugovi u onom mjestu neće da više šahovska tabla bude amblem njihovog šah-kluba. Najbolje da uzmu za grb konja ili topa.

Nekima koji su u srijemsku ravnicu došli poslije rata kažu da smo „došlje“. Mi ovdje nismo došljaci no vi. Hrvati u Srijemu žive od 6 i 7-og stoljeća te ne mogu biti došlje. Kažu nam da se selimo a ja im kažem da mi se ovdje baš sviđa samo oni da budu malo kulturniji. Nekim drugovima smeta što se u Vojvodini ravnoj lijepo živi te nitko na nikog ne puca pa traže vruga i izmišljaju neprijatelja. Ko se s vragom igra zna se što bi. A vruga ne treba izazivati...

„BOCKO“

Subotica slavi ove godine dva velika jubileja: šest stotu obljetnicu svoga prvog spomena u povijesnim dokumentima i stotu obljetnicu rođenja svoga najvećeg umjetnika tamburice — Pere Tumbasa Haje. Između ova dva jubileja nema, naravno, nikakve sadržajne veze, jer dok nas prvi podsjeća na jednoga zloglasnog lopova Augustina iz stare „Zabatke” koga je bodroški župan Losonczy István 1391. godine osudio zbog kriminala, dotle nas drugi jubilej podsjeća na jednoga znamenitog sugrađanina koji je svojom tamburicom proslavio Suboticu, ne samo u Bačkoj i u Jugoslaviji nego također na međunarodnoj umjetničkoj sceni u Engleskoj i u Sjedinjenim Američkim Državama. Stoga nam je nezaobilazna zavičajna dužnost da pobliže upoznamo životni put i umjetničku karijeru ovog istaknutog člana našega grada čije ime i djelo ne smiju biti prepušteni zaboravu.

1. Polet i uspon

Pere Tumbas Hajo rođen je 29. VI 1891. godine u Subotici u glazbeničkoj obitelji (a ne u seljačkoj, kako bilježe neki životopisci). Nadimak „Hajo” Pere je baštiniio od svog oca koji je svirajući često znao podvikivati „Haj, haj!”. Tako je ovaj ogranak drevne bunjevačke obitelji Tumbas dobio nadimak „Hajo”.

Perin otac, Antun, bio je profesionalni svirač. Svirao je bas u tamburaškom orkestru. Sa svojom suprugom Marijom rođ. Ružinski imao je dva sina Stipana i Peru koji su već kao mali dječaci pokazivali očite znakove ljubavi prema glazbi. S njima je otac prvi put javno nastupio kad je Peri bilo tek šest godina. Svi muški članovi obitelji Tumbas-Haje bili su, dakle, glazbeno vrlo nadareni, ali kod Pere ljubav prema glazbi nije bila samo prirodni dar nego prava strast, živa vatra i duboki nagon koji ga je pratio kroz cijeli život i poticao na neprestano usavršavanje. Razumljivo je da su roditelji, uočivši Perinu izvanrednu muzičku nadarenost, upisali svoga sina kao 13-godišnjaka u Muzičku školu gdje je počeo učiti violinu i klarinet (a ne klavir, kako spominju neki životopisci). Ali, nažalost, to je školovanje trajalo samo godinu dana zbog oskudnih materijalnih mogućnosti roditelja. Daljnju glazbenu naobrazbu Pere je nastavio privatno. Svirajući u raznim tamburaškim orkestrima zaradivao je kruh svakidašnji i plaćao je svog učitelja.

Njegova plodna glazbenička karijera započinje godine 1910. Dirigent je i kompozitor, svirač i organizator

u predratnim kulturno-umjetničkim društvima Subotice kao što su „Kolo mladeži”, „Momačko kolo”, „Sokolsko društvo” i „Željezničarsko društvo”. Osniva tamburaške orkestre u kojima okuplja samo prave glazbene talente. Kao istinskom umjetniku bilo mu je sporedno da li su materijalni uvjeti za rad s orkestrom povoljni ili nepovoljni, optimalni ili primitivni. O tome je Geza Orčić, njegov bivši učenik, ostavio sljedeće zanimljivo svjedočanstvo:

„Pošto nismo imali prostorije, skupili bi se kod mene u dvorištu, a ako je

ljepšem svijetu, ali bez izgovorenih riječi. On ovaj svijet i svakodnevne brige života nikada nije uzimao previše ozbiljno, osobito ne panično i tjeskobno. Uvijek je bio veseljak. Za njega je svijet bio zapravo svojevrsna igračka, jedna ogromna tambura a kojom se poigravao živeći veselo i spokojno, usprkos teških životnih neprilika koje su ga ponekad zadesile. Zato nije slučajno da je naš umjetnik, osim glazbe, jako volio još jednu vrlo popularnu igru u Subotici: nogomet. Bio je vatreni navijač našega najstarijeg nogometnog kluba „Bačka” (osn. 1901.) s kojom je slavio

Piše: dr Tomo Vereš

PERE TUMBAS HAJO — PONOS SUBOTICE

Povodom 100. godišnjice rođenja

bilo ružno vrijeme, onda u kuhinji i tu bi vježbali. „Meštar” — kako smo ga zvali — učio nas je note, a ujedno i sviranje na tamburi. (...) Imao je veliko strpljenje, ponovio bi i 50 puta ako je bilo potrebno. Kad je dotični naučio, uzeo bi drugog i tako redom. Poslije bi uzeo po dvojicu i konačno zajedno. Marljivo smo vježbali i učili napamet, a imali smo velik i lijep i bogat program.” (usp. P. Bačić, *Pero Tumbas Hajo*, Subotica 1969, str. 9).

Iz ovoga je svjedočanstva vidljivo da je Hajo u svojoj struci bio perfekcionista, tj. čovjek koji je težio savršenstvu. Zato mu i nije bilo svejedno što će njegov orkestar izvoditi, kako dugo će se uvježbavati i kako će pred publikom nastupiti. Sve je to moralo biti, ako ne baš apsolutno savršeno, a ono bar što je moguće savršenije. Novčana zarada mu nije bila cilj, već samo čista glazbena ljepota i oduševljenje onih koji su je slušali. U tome je tajna Perina uspjeha kao umjetnika tamburice. On sebe nikada nije mogao zamisliti u ulozi vulgarnog kavanskog tamburaša i zabavljača koji mora svirati po narudžbi kojekakvih bečara, propalica i pijanaca po gradskim i seoskim krčmama. On je uvijek težio nečemu višemu, nečemu što čovjeka uzdiže i oplemenjuje, što ga usmjerava prema jednom ljepšem i savršenijem svijetu od ovoga u kojemu trpimo, mučimo se i jadikujemo. Glazba je za njega bila upravo govor o tom

mnoge pobjede, a tješio se uz tamburicu za poneke poraze.

Godine 1930. Hajo se zaposlio kao službenik Gradskog poglavarstva, ali nije prestao svirati u tamburaškim orkestrima grada. Štoviše, njegova je virtuoznost tih godina sve više dolazila do izražaja, te je Aleksandar Aranicki, dirigent tamburaškog orkestra „Radio-Beograda”, otvoreno priznao da u „klasi tamburaša nije bilo boljeg od Pere Tumbasa Haje”. Zahvaljujući Aranickom Hajo je godine 1938. postao članom i kapelnikom orkestra „Radio-Beograda”, ali se zbog ratnih neprilika u proljeće 1941. vratio u Suboticu i nastavio svirati privatno u kavani „Béke” (danas „Spartak”) sve do svršetka rata. Nakon rata prihvatio je glazbeno-pedagoški rad u kulturno-umjetničkom društvu „Bratstvo-Jedinstvo” i u zboru „Ivan Goran Kovačić”, s kojima je uspješno nastupio u mnogim gradovima Jugoslavije i u inozemstvu. Zatim je 1947. postao nastavnikom na odsjeku narodne glazbe pri Muzičkoj školi u Subotici, a 1950. osnovao je tamburašku sekciju u istoj školi.

Najveći uspjeh postigao je 1952. godine na međunarodnom festivalu folkloru u Langolenu u Engleskoj, gdje je odnio prvu nagradu ispred ruske balalajke i španjolske gitare.

Nastavak slijedi

Piše: Alojzije Poljaković

EUROPA, TOLERANCIJA I SUŽIVOT

Europa, kao ideja i stvarnost, već cijelo jedno stoljeće ispisuju stranice povijesti strašnim i ostrim perima rata i revolucija, i relativnost mira u demokraciji i „demokratiji“.

Dva brkata čovjeka uspjela su „medenom uzicom“ preko ustiju povući ogroman broj ljudi da u euforiji izgrađuju „Novu Europu“ „Novi Svijet“, i ujedno u to ime čine najcrnja zlodjela nad onima koji su ih iritirali u njihovom poimanju slobode, pravde, jednakosti... U isto vrijeme ljudi iz takozvanog „trulog kapitalizma“ „plutokratije“ kako su ih u oči nazivali ta dva brkata čovjeka i njihovi sljedbenici, u diplomatskim rukavicama tolerirali su ove europske eksperimente.

Najzad, kad je puklo, zakrvavilo, i završilo se tako kako jeste, onaj eksperimentator sa malim brčićima zapisan je u „crnu knjigu“ povijesti valjda za sva vremena. Onaj drugi sa nešto većim brkovima — budući da se donekle iskupio u borbi sa onim prvim — vjerojatno će ostati zapisan samo u nekoj „sivoj knjizi“ povijesti, za ne manju količinu sličnih zlodjela.

To je rezultat jedne politike popustljivosti, trpeljivosti prema tuđim shvatanjima tolerancije, koja neminovno različitosti shvaćanja i činjenja dovodi do sukoba. Kada se to čini u odnosu na ideologije, onda se otvara još jedan neminovni prirodni proces: stvara se totalitarizam — kontrola i stanje o svim fazama života svojih podanika, ne samo javnog već i privatnog, obiteljskog.

Valjda na toj spoznaji osviješćena Europa, prihvaća pobijedene Nijemce, Talijane i počinje svoj oporavak od ratnih napora (Maršalov plan). Donekle oporavljena pedesetih godina ima svoj vlastiti Šumanov plan — Europsku zajednicu za uglj i čelik. Zajedničko europsko tržište stvaralo se prvo na bazi ova dva bazna proizvoda: energije i sirovine.

To se više ne čini u klimi tolerancije među pobijedenima i pobjednicima, među konzervativcima i progresivnim ili liberalnim partijama pa ni u odnosu na „komšijski“ totalitarizam, već u kreaciji suživota. Naglo uvećani opus otkrivenih znanstvenih činjenica, gospodarski potencijali nalažu drugi odnos čovjeka prema radu i stvaralaštvu. Ortakluk u radu i stvaralaštvu (a rad je

suština života) postaju neizbježni. Nestaje više kruha koji se zarađuje u znoju lica svojega. Svaki rad i fizički i umni postaje stvaralačka radost (koje li ironije na ulazima u konclogore „Nove Europe“ i „Novoga svijeta“ stajali su obično natpisi RAD KROZ RADOST).

Dakle toleranciju zamjenjuje suživot, u radu i kreiranju, na području demokratske Europe (uz pokušaje imitacije i u odnosima totalitarnih zemalja).

Godine 1957. šestorica (Nizozemska, Luksemburg, Francuska, Italija, SR Njemačka i Belgija) osnivaju Europsku ekonomsku zajednicu. Plan je da tijekom narednih 12 godina, korak po korak, stvaraju između sebe, a za širu Europu carinsku Uniju, zajedničku agrarnu politiku i slobodno kretanje kapitala — jednom riječju zajedničko europsko tržište. Planirani rok se produžio, obim područja suradnje se proširio, i 1992. g. proces bi mogao biti dovršen. Dakle 3,5 desetljeća!

Ovu stvar nisu vodili neki mlaki, neutralni ljudi, koji bi za ljubav Europe zanemarili svoja nacionalna, politička ili religijska uvjerenja. To su uradili duboko svrstani opredjeljeni i nacionalno ponosni, dojučerašnji protivnici Nijemci, Francuzi, Talijani, ... To su činili jednakim žarom, bez mržnje, i liberali i progresivci i konzervativci, ostajući pri svojim političkim uvjerenjima. Najzad, to su radili i ateisti i ljudi koji svakog dana odlaze na svetu misu i pričešće. Pri tom su stalno i „taktički“ izazvali „novi svijet“, nikako ga ne ostavljajući na miru u pobjedonosnom putu u komunizam. Cjelokupna taktika, koja uvršćuje i sam način življenja i shvatanja — dala je rezultate kojima smo svjedoci.

Dva praktična primjera različnosti između tolerancije i suživota:

— Kada su Francuzi organizirali veličanstvenu proslavu 200 god. Pariske komune, pozvana premijerka Margaret Thatcher odbila je prisustvovati ovoj proslavi početaka komunizma u Europi. Ali već sutradan je sa Miterandom raspravljala o najvrucim europskim problemima, kao da se ništa nije dogodilo.

— Povedimo kod nas raspravu o Jugoslaviji i upitajte sugovornika: je li to Pašićevo ili Trumbićevo poimanje, Aleksandrovo ili njegovih hrvatskih dobrovoljaca na solunskoj fronti — čini

mi se da je među njima bio i Alojzije Stepinac. Tu više neće biti volje za raspravu ni u teorijskom, a kamoli praktično političkom pravcu.

Drugoj polovici Europe, koja je dođuše tolerirala pravo na goli život nekih svojih neistomišljenika zvanih „neprijatelji“ ne preostaje drugo do da se pod hitno odrekne svakog oblika tolerancije i shvati zakone suživota. Taj put mora se pretrčati gdje je moguće utabanim stazama. Pri tom se hitno valja okaniti „medenih uzica“ — parola koje su tako uspješno prodavane običnim ljudima. Drugim riječima čovjek treba postati subjekt politike.

Zanimljivo bi bilo proračunati uspjeh u lijepim činima u odnosu na broj ispaljenih parola u ove dvije još uvijek podijeljene Europe. Uostalom ni običan šuster se ne zadovoljava da na svoj dućan ispiše: kupujte jeftinu i udobnu cipelu. Ne samo da cipelu stavi u izlog, on poziva kupca da je isproba i uvjeri ne žulja li ga na bilo kojem dijelu noge...

Pred izlogom europskih političara, a osobito naših ovdje, jedna „cipela“ ne može dugo stajati u izlogu... život teče dalje i traži nove suvremene modele. Padom „gvozdene zavjese“ pred ovim modelarima novi tip cipela mora riješiti sljedeće probleme:

— revalorizirati gospodarstvo „iza gvozdene zavjese“ kroz skraćenu proceduru. Jednostavno tu se ne može čekati proces dug 3,5 desetljeća

— pružiti odgovore na probleme suživota braće „velikog brata“ — što uključuje i problem tzv. nacionalnih manjina.

Na žalost pored sve blistavosti europskog duha i uma, uključujući i nemalog broja disidenata iz područja totalitarnih režima, nema baš mnogo recepata do onog da je „goveđi jezik najbolji kada se kuha u vlastitom sosu“.

Nedavno je na TV bio prikaz rješenja manjinskog problema za Nijemce (Austrijance) koji su ostali u Italiji. Kako se dalo razumjeti nešto slično onome što se ovdje govori kao kulturna i personalna autonomija, međutim, očito europski obrazovan reporter, to nije ponudio kao recept Grcima, članovima Europe za njihove Makedonce, ali jeste kao primjer za rješenje problema Slovaka u Češko-slovačkoj državi...(!)

Prema svemu sudeći Europa i dalje ostaje pjesma neispjevana, knjiga nenapisana...

Piše: Prof. dr Ante Sekulić

HRVATI U SRIJEMU

Zrnca povijesnih razmišljanja

U povijesnom razdoblju od sv. Andronika do sv. Ivana Kapistrana na području Srijema izmijenili su se brojni gospodari, prolazile su različite vojske (bugarske, grčke, ugarske), biskup srijemski s Kaptolom selio je prema prilikama (iz Banoštoru u bendektinski samostan sv. Ireneja kod Mitrovice), a nije bio neznatan utjecaj bosanskih partarena na vjerski život.

Bilo je u XV. stoljeću posla u Srijemu za dva velika franjevca sv. Jakova Markijskog i sv. Ivana Kapistrana.

2. U vezi sa djelovanjem hrvatskih redovnika na području Srijema treba spomenuti da su utvrđene lokacije negdašnjih pavlinskih samostana u Fruškoj gori (**Mala Remeta**; zatim pravoslavni manastir), u **Slankamenu** (na Dunavu) i u **Velikoj Remeti** (u Fruškoj gori; zatim pravoslavni manastir), dok su prema mišljenju nekih pisaca (primjerice L. Dobronić) bili samostani regularnih kanonika sv. Augustina u Banoštoru (nekoć Keu, KW), Irigu, Iloku (pustinjaci sv. Augustina), Borovu i – kao pustinjačka zajednica – u Banoštoru (u XIV. stoljeću).

O djelovanju franjevaca u Srijemu bilo je spomena, a Grgur Čevapović je kao poglavar redodržave ostavio popis samostana i podatke u njima (Zemun, Ilok, Šaregrad, Ruma i dr.) u svome djelu *Synoptico-memorialis catalogus (...)*

Zanimljiva je rasprava među povjesničarima koliko je bilo područje Srijemske biskupije. Drže, naime, neki da je biskupija obuhvaćala i sjevernu Srbiju (G. Fejér, Pray, G. Čevapović i dr.). Povjesničari spominju osim Banoštoru kao moguće sjedište Srijemsku Kamenicu, Slankamen ili Čerević (kojemu pripada selo Banoštor). Nakon što su Turci

zauzeli Srijem crkveni su prelati u Ugarskoj često nosili biskupski naslov Srijema, ali su rasuti katolici spomenutog područja bili uglavnom pod dušobrižničkom skrbi beogradsko-smederevskih ili bosanskih biskupa.

Nakon izгона Turaka postupno je obnovljena Srijemska biskupija, ali osim ostataka hrvatskog žiteljstva i novih doseljenika iz drugih hrvatskih krajeva, naselili su se u Srijemu Nijemci iz Austrije i njemačkih krajeva. Došljaci su se miješali sa hrvatskim žiteljstvom u Karlovcima, Petrovaradinu, Mitrovici, Iloku, Banoštoru, Rumi. Imenovanja novih srijemskih biskupa nakon turskog razdoblja nisu bila samo formalna nego su novi crkveni poglavari doduše mijenjali svoja sjedišta (Kaptol kraj Požege, Zemun, Petrovaradin), ali obnovljene su i uređene negdašnje župe (Zemun, Mitrovica, Sotin, Karlovci, Ilok, Petrovaradin), ustrojene su nove (Kamenica, Kukujevcima, Čerević, Nikinci, Hrtkovci, Ruma, Slankamen, Banovci i Golubinci). Obnovi Srijemske biskupije, za početke njenoga novog razdoblja pridonio je biskup Szörényi László. God. 1773. drevna Srijemska biskupija ujedinjena je (unita est) sa Bosansko-đakovačkom. Takvo je stanje do danas. – U ovom sažetku nisu spomenuta sva naselja kao primjerice Šid.

Nekoliko se zaglavnih misli nameće iz povijesti našega Srijema:

a) područje između Dunava i Save, poznato iz rimske povijesti, imalo je već u prvim godinama kršćanstva svoju crkvenu pokrajinu, a kao prvi biskup spominje se sv. Andronik. Kasnije podignuta je spomenuta biskupija na stupanj metropolije koja se juridički protezala do Siska i Ptuja;

b) Hrvati su pouzdano na srijemskom tlu od VII. stoljeća do danas. Bili su „većinski“ narod pa je učeni vjerovjesnik sv. Metod, slavenski i apostol, ondje djelovao i – koliko je bilo moguće – stolovao kao nasljednik sv. Andronika;

c) smješten na razmeđu svjetova i križanju putova Srijem (u starije doba: Ilirik; Sirmij, Sirmium) je često mijenjao gospodare, ali Hrvati se nisu micali sve do turskog osvajanja. Nakon protjerivanja Turaka i obnove života općenito dolaze Nijemci iz austrijskih i njemačkih pokrajina. U sukobima koje je zabilježila povijest na području Srijema su pohodi Huna pod Atilom, zatim pustošenja Bugara, Grka, Srba i ugarskih plemena, turski prolazi i bitke kod Zemuna, Beograda, Slankamena i dr., prolazile su vojske također za I. i II. svjetskog rata);

d) gospodarski je Srijem poljodjelsko-vinogradarsko područje koje je nekoć bilo u posjedu feudala (kraljeva, biskupa i plemenitaša), zatim drugih posjednika. Žestoko je poremećeno gospodarstvo Srijema nakon II. svjetskog rata (oduzimanje posjeda, srpske kolonizacije), kad su nekoć uzorni gospodari Hrvati i Nijemci osiromašeni i dovedeni do prosjačkog („socijalističkog“) štapa;

e) brojidbeno stanje je teško utvrditi danas: primjerice – Zemun je starinom hrvatski grad, ali valjda nitko ne može pouzdano reći koliko je u njemu danas žitelja.

Brojidbeni podaci kojima raspolazu crkvene ustanove (Biskupija, župni uredi) su manjkavi, jer od podataka Draganovićeve *Šematizma* i onih biskupijskih znatno se izmijenilo stanje;

f) u oblasnom ustrojstvu Srijem je u državno-pravnom odnošaju bio sastavni dio Hrvatske, kao županija (jedna ili dvije), za kraljevine SHS je prekrajana (dio Dunavske, dio Savske banovine), za II. svjetskog rata bio je Srijem u svemu sastavni dio Hrvatske. U crkvenom ustrojstvu stanje je nepromijenjeno od ujedinjenja Srijemske biskupije sa Bosansko-đakovačkom, god. 1773. Glasine o odcepljenju Srijemske biskupije, koje se šire, bit će jamačno kobne za vjerničko-narodni život Hrvata u Srijemu.

Dužijanica je završni žetveni običaj kod Hrvata-Bunjevaca. Od davnina, na svakom gazdinstvu, proslavljao se svršetak napornog žetelačkog rada. Od završnog obiteljskog žetvenog slavlja, od kućne svečanosti, razvila se javna, opća proslava svršetka žetve. Dužijanica se počela javno proslavljati 1911. god. zaslugom župnika i javnog radnika

kako je dužijanica prvi put izvedena na gradske ulice. Čovjek čijom zaslugom se to odigralo umro je prije 40 godina. Prije 100 godina rodio se Pere Tumbas-Hajo, umjetnik na tamburici, a prije 70 godina umro je pjesnik Ante Evetović-Miroljub, lučonoša ideje Antunovića i Strossmayera, koji je o našem gradu ovako pjevao:

„Dužijanica 91“

Blaška Rajića. Te godine, u Keru, proslavljen je završetak žetve, održana je zahvalna misa a poslije podne je bila priređena zabava. Do 1914. god. javne dužijance su se održavale u Keru, a od 1919. dužijanica je vezana za katedralnu župu. Danas se dužijanica događa na više razina; još ponegdje kao obiteljsko slavlje, kao slavlje na crkvenoj razini i kao slavlje na svejtoj razini.

Vremenom dužijanica je postala najveća manifestacija u gradu sa preko 1500 učesnika i preko 80.000 građana koji dođu vidjeti svečanu povorku.

Tijekom svojega postojanja, od osnutka pa sve do danas, KUD „Bunjevačko kolo“ je bilo, preko svojih članova, takoreći glavni nosilac, u organizacionom smislu, svih poslova oko dužijance. Zbog toga je i u statutu ovog društva ugrađeno kao obaveza, prije svega istraživačke sekcije, da pored prela, orgnizira i dužijancu. Ranijih godina organizacioni odbor za dužijancu imenovao je Socijalistički savez. Kako ove godine ta društveno-politička organizacija više ne postoji, predsjedništvo KUD „Bunjevačko kolo“, slijedom svoga statuta, imenovalo je organizacioni odbor za „Dužijancu 91“. U razgovorima sa predstavnicima Skupštine općine dogovoreno je da se organizacija ovogodišnje dužijance povjeri KUD-u „Bunjevačko kolo“.

Pred organizacionim odborom bio je težak zadatak; kako organizirati ovogodišnju dužijancu, kada slijedom povijesnih okolnosti, ove godine imamo nekoliko značajnih godišnjica vezanih za naš grad i njegove žitelje. Znamo da je ove godine 600. godišnjica kako se Subotica prvi put pominje u pisanim dokumentima. Zatim, tu je 80. godišnjica

*Subotico bijela
Naša kruno slavna,
Bunjevačkog roda
Diko starodavna.*

Svjesni činjenice da će nažalost ove godine veoma malo naših sugrađana otići na godišnji odmor van Subotice, ali i da organizacija jedne ovakve manifestacije zahtijeva znatne materijalne troškove, organizacioni odbor se odlučio za slijedeće manifestacije:

- 29. 6. 91. u sinagogi održan je svečani koncert Subotičkog tamburaškog orkestra povodom 100. godišnjice rođenja Pere Tumbas-Haje, kojim je i otvorena „Dužijanica 91“.
- 14. 7. 91. u Tavankutu održat će se takmičenje risara.
- 18. 7. 91. počinje takmičenje aranžera izloga.
- 19. 7. 91. u holu Radničkog univerziteta u 19,00 sati bit će otvorena izložba slika na temu „Bunjevačke narodne nošnje“.
- 20. 7. 91. u Tavankutu u 18,00 sati otvorit će se Likovna kolonija naive u tehnicu slame.
- 20. 7. 91. na stadionu malih sportova u 20,30 sati održat će se priredba „Kolo“ na kojoj će se izabrati bandaš i bandašica.
- 26. 7. 91. svečano zatvaranje „Likovne kolonije naive u tehnicu slame“ u Tavankutu u 20,00 sati.
- 27. 7. 91. u kapeli sv. Roka u 18,00 sati bit će otvorena izložba slika akademskog slikara Ivana Balaževića.

- 27. 7. 91. na Trgu slobode u 20,30 sati održat će se „Skupština risara“.
- 28. 7. 91. u 10,00 počinje svečana povorka.
- 14. 8. 91. u sjemeništu „Paulinum“ u 18,00 sati bit će otvorena izložba „Iz crkvenih riznica“.
- 14. 8. 91. takođe u sjemeništu u 19,30 sati počinje Meditativno veče.
- 15. 8. 91. u crkvi sv. Terezije u 10,00 sati održaće se svečana euharistija „Dužijanica 91“.
- 15. 8. 91. kod bandašice održat će se Veliko kolo.
- 25. 8. 91. u 10,00 sati bit će proštenje na Bunariću.
- 28. 8. 91. održat će se Konjičke trke.
- 28. 8. 91. u velikoj sali Gradske biblioteke u 20,00 sati održat će se književno veče posvećeno Anti Evetović-Miroljubu.

Naknadno će se odrediti mjesto i termin održavanja Naučnog skupa o Blašku Rajiću.

Na sjednici Skupštine općine od 27. 6. 91. imenovan je Koordinacioni odbor za „Dužijancu 91.“ na čelu sa gradonačelnikom Kasa Jožefom sa ciljem da se priredbe što bolje organiziraju i da se manifestacija zaštiti od pokušaja politizacije. Jedna od subotičkih stranaka pokušala je iskoristiti dužijancu za svoje političke ciljeve. Nažalost i ove kao i prošlih godina dužijanica izgleda da ne može bez pokušaja nepotrebne politizacije.

Koordinacioni odbor pored predsjednika sačinjavaju još i: Ljiljana Brđanin — potpredsjednik SO Subotica, Karlo Blesić — predsjednik VMZ, Miloš Bojić — predsjednik VUR, Isaković Teufik — delegat VUR, Agneza Vojnić Rodić — delegat VMZ, Veselin Nenezić — predsjednik turističkog saveza i 5 predstavnika KUD „Bunjevačko kolo“.

Organizacioni odbor sačinjavaju: Marin Skenderović — predsjednik, Grgo Bačlija, Blaško Kopilović, Branko Horvat, Alojzije Stantić, Lazo Vojnić Hajduk, Lazo Vukmanov, Stipan Jaramazović, Vojislav Sekelj, Stjepan Beretić, Andrija Kopilović, Šime Pejić, Stipan Orčić, Milan Jakšić, Albe Kujundžić, Ana Pešut, Aleksandar Sedlak, Ljudevit Vujković Lamić.

Marin Skenderović

Croatian Fraternal Union of America
100 DELANEY DRIVE / Pittsburgh,
Pennsylvania 15235

BRAVO HRVATI

Poštovani gosp. Poljaković:

Odmah na početku ovog pisma, srdačno pozdravljamo Vas i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. Smatramo veoma važnim da su Hrvati u Vojvodini organizirani, pa zato Vas i sve Vaše članove pozdravljamo i čestitamo što ste se konačno izjasnili kao Hrvati Vojvodine.

Također Vam čestitamo na izdavanju publikacije „Glas ravnice“. Vrijeme je već da u Vojvodini izlazi nešto hrvatsko. Želim Vam mnogo uspjeha u Vašem radu.

Mi ćemo Vam svakog tjedna slati našu novinu „Zajedničar“ tako da možete pratiti sve što se događa u „Hrvatskoj bratskoj zajednici“ u Sjedinjenim Državama.

Uz najbolje želje Vama i osobito predsjedniku Tonkoviću za svaki uspjeh u Vašem radu, ostajemo

5. lipnja 1991.

s poštovanjem Vaš,
Bernard M. Luketich
Glavni predsjednik

Čitam „Glas ravnice“
od A do Ž

Zahvaljujem Vam na redovitom slanju vašeg lista. Šaljem Vam relativno odgovarajući iznos za povišenje, kao i naknadu za poštarinu koju vi snosite do sada, pa vas molim da mi dostavite stvaran iznos za vašu poštarinu, jer niti želim, niti je pravo da vi trošite na „moju“ poštarinu.

Zadovoljan sam listom a očekujem da će se razviti u željeni list većeg formata, kada se srede financijske prilike.

Čitam Vaš list od a—ž, od aktualnih i jasnih uvodnih članaka glavnog i odgovornog urednika, pa do vaših „humorista“, napose stoga što pišu našim lipim starinskim jezikom, kako smo prije svi mi govorili razlikujući se time od drugih. Interesira me sve što objavljujete, kao i sve što se događa kod vas kao i oko vas, iako sam već punih 50 godina odsutan sa tih naših i mojih rodnih krajeva.

Svima vama u listu, kao i vašoj političkoj stranci želim puno uspjeha u životu i časnom vašem radu.

Virovitica 6. 6. 1991. g.

S poštovanjem
Matija Babić

Napomena uredništva: U pretplatnoj cijeni je uračunata poštarina kao i eventualno poskupljenje lista za tekuću godinu.

VIŠE NE „PALE“
SREDNJOVJEKOVNE
METODE

Najprije Vam se od srca zahvaljujem na svim brojevima „glasa ravnice“ koji su stigli bez ikakvih poteškoća. Puno Vam se zahvaljujem na odštampanom pismu koje sam ja Vama poslao, a koje se pojavilo u rubrici „Pisma čitatelja“. Ja sam već neke kopije toga pisma razaslao svojim prijateljima po USA i Kanadi. Prema tome i najnoviji broj „Glasa ravnice“ za mjesec svibanj je stigao bez smetnji.

Isto tako možete naći u ovom pismu moju PRISTUPNICU za Fond hrvatskih učenika i studenata. To je hvale vrijedna stvar i to treba što

više širiti. Svoju ću godišnju pretplatu za „Glas ravnice“ poslati po svojima iz Švicarske ovoga ljeta, a isto tako ću poslati i novac za Fond tom prilikom. To mi je puno zgodnije jer moj brat iz Švicarske ide barem jednom godišnje u Suboticu iz inozemstva.

Mi ovdje možemo slušati (izravni) prijenos Hrvatskog Radija svakog dana na kratkim valovima tako da znamo što nam sve spremaju velikosrpski četnici. Ali uz sve moguće pokušaje da izazovu građanski rat, to ipak neće uspjeti velikosrpskim hegemonistima u ovom stoljeću, to jest u posljednjem desetljeću ovoga stoljeća jer sada više ne „pale“ srednjovjekovne metode ubijanja i teroriziranja nevinog pučanstva i legitimne vlasti u Hrvatskoj koju je narod izabrao, i koja nije bila nametnuta od beogradskog pašaluka.

Eto jučer se navršilo godinu dana otkako je došlo do demokracije u Hrvatskoj. I Hrvatska je eto ipak izdržala uz sve moguće ispite koje su joj nametali teroristi četničkih hordi koje još misle da živimo u turska vremena. Srbi se moraju smiriti i primiti fait accompli današnjeg vremena i današnje situacije u zemlji i u svijetu. A nažalost, neki Srbi se još vladaju kao da ne žive danas nego prije 500 godina. U tu grupu svakako spada i sam velikosrbin Milošević i njegova klika koja slijepo ide u propast.

Srbijanskim političarima već jednom mora biti jasno da oni nisu sami u Vojvodini, Kosovu i Srbiji nego da tu žive i Mađari, i Albanci, i Hrvati i mnoge druge manjine čija prava se moraju poštivati, a ne svima i svakome nametati svoju velikosrpsku volju.

Vjerujem da će ipak razum nadvladati trenutne bolesne osjećaje nekih srpskih „političara“ i da će doći do prave demokracije kakva postoji u drugim republikama i da će se to razvijati i dalje. A to je dosta dugi proces. Toliko za sada.

Alden, New York, 31. V 1991.

S poštovanjem,
Vlč. *Ivan Skenderović*

RIČI PRAOTACA

Ko se sigra
pismom Bunjevaca,
lipom Bačkom,
zemljom praotaca?
Ikavicu, doneli smo davno,
čuvali je u zapečku,
na starome banku,
u ambaru i u žitnoj jami.
Zabadavad Turčin sablju oštri,
pokojni su
i njegovi dani.
I pivcu su perje očupali
bunjevački sinovi,
veliki i mali.
Sad se budi nika nova sorta,
koja ne zna
jezik Bunjevaca,
pa nam nudi svega i svačega,
al najmanje
riči praotaca.

b. S.

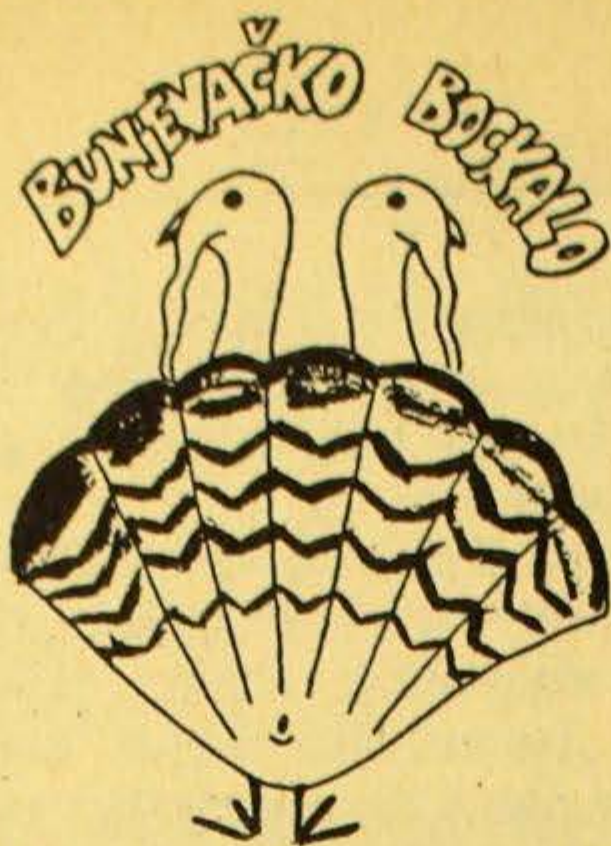
ĐERMA

Stara đerma pustoga bunara
još se sića drveni alova,
friške vode
i žedni svinjara.
Soja škripi, a vitrovi ladni,
misečina pripovitke čuva.
Slomljen kabo,
gvozdeno povrislo
tužnu pismu uspomena klapi.
Drven rovaš, otruli dasaka
Tužni dani
ko duboka raka.
Na dračovoj grani
jedan vrebac stari
piva pismu već zaboravljenju.
Vrime nosi
derme i salaše,
pisme naše odnela je voda,
a svinjari,
postali gospoda.

b. S.

NANA

Moja nana kvočke nasadila,
pa je srićna,
ko što j'kadgod bila
kad je mela,
ta još prija sunca.
S pivcima je rano ustajala,

pivale joj njive uzorane.
A sada su još ostale kvočke
da je site na te prošle dane.

b. S.

KLETVA

Suza oku nije tuda bila,
ko ni salaš
srid široki njiva.
Suza pada
tu di salaš strada.
Crna zemlja suzu saranila,
prazan karmić,
srušeni ambari.
Dudovima orizane grane.
Salaš stari,
a prid kućom korov.
Nema veće kletve u naroda
knego ona,
stari Bunjevaca:
U bunaru, smrdila ti voda,
isprid praga,
zubača ti rasla,
na odžak ti ne sletila roda!
Puste njive i kiselo grožđe,
crne vrane, švrake i lisice,
ostavljene,
čuvaju salaše.
Di su momci? vranc i karuce?
pa divojke?
a di pisme naše?

DOLOVI

Dolova je kadgod puno bilo
puno žaba
i svakaki tica.
Ritovi su sakrivali sunce,
misečina okupala njive.
Plaču bare,
tice odletile.
Pisma žaba ne čuje se više.
Ritove su orali ko ljudi,
pa ni rode ne dolaze često.

Bila kuga,
kažu učni ljudi.
I kerovi
drugačije laju,
sve pudlice kojekake fajte,
što ne znaju
ko pulini pravi
da zalaju
pod dračom na travi.

b. S.

KOLIVKA

Di je moja kolivka stara?
Možda na tavanu kojeg salaša
davno srušenog.
Di su mi klompe
i žuta slama od domaćeg žita?
Božićna grana i svića u čaši,
šepica vruća
od jagnjeće kože,
snigovi bili
za badnje večer?
Di su koreni moji?

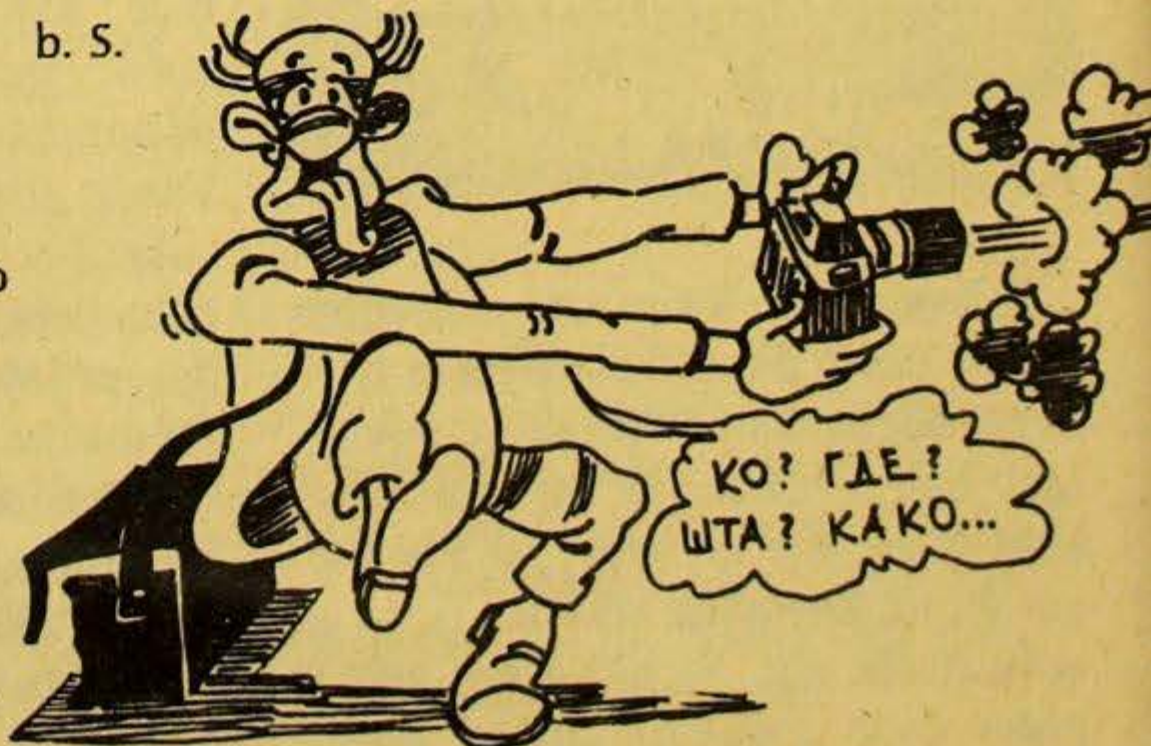
bać Stipan

SAČUVAJMO IKAVICU IZ LIJEPE NAŠE

Bunjevačka grana živi kao Iva,
odsićena, ali zašto? Od stabla ko diva.
Za nadimak mio, kroz pismu nas znadu,
al pravo ime u svitu priznadu.
JUDE nam se smiju, rugaju i psuju,
jer za stablo naše, ne žele da čuju.
Ravnica nas naša umiva i brani
uz božju pomoć, s bilim kruvom rani
sačuvali smo u njoj, pismu i salaše
ikavicu milu još iz Lijepe naše.

B. S.

b. S.

Reporter na zadatku

Evo, još od jutros sidim ovdi na kanalu i buljim u plovak. Ni da pipne... A ni mi baš ni važno. Ionako sam došô više da ubijem vrime neg' da štogod ulovim. Topole šume, pirka vetrić, s vrimena na vrime u kraju se praćakne bucov. Juri sitnicu... Tako sam se lipo smistio, ni kući mi se ne ide, makar što sunce već sida. Čoviku kadgod taman godi da bude sam i uživa u miru i tišini.

Kaže mi pajta kad sam krenio iz sela: — Zaboga Stipo, kud si sad našo', u ovo zlo vrime sâm odat po ritini! Ko da ne znaš šta se sve zbiva u okolici.

Al ja ne marim. Od sudbine se pobić ne može, makar se čeljade zavuklo u mišju rupu. A računam, nit' sam kom' šta skrivio, nit' sam, ako ćemo pravo kaki faktor da bi kogod baš na mene pikiro. Mož mislit! Triba kom Stipina sida glavurda.

Sad... istina je kume, svašta svit divani. No, ko će znat koliko je u tom istine. Samo... opazio sam da je narod ustrašit. Ljudi su nekako smrknuti, zamisli ti, nesvoljni. Nemaš skoro s kim uputnu rič razminit. Biće da su na koncu ovi s televizije, što malo po malo pumpaju narod, uspilli u onom što su 'tili. No, nisu ni oni svi jednaki, mislim, ovi režiseri i druga gospoda s televizije. Ima bome i med njima velike razlike, uverio sam se ja u to. Ispričaću ti kako.

Eto prija nikog vrimena, odem ja do komšije Ive da se sporazumimo u vezi s porezom za onu zemlju što smo još lanjske godine trgovali, a nika razlika stigla na ček. Još sa šora čujem, Ivina se Erža smije na sav glas, Bože mi oprost ko nezdrava. Ta koji joj je andrak... mislim se. Kad tamo a ona gleda televiziju i tolko se cirl, sve se za trbu' drži. Pitam 'di je Iva, al bome Erža ni glavu ne okriće, samo mi onako, s rukom pokaže da sidnem. Ajd smistim se, pričekam malo, nećel' se smiriti, pa je pitam: — Bože, ta šta je tako smišno na toj televiziji?

Ju, Stipom, pa jel ti ne gledaš ovo? No, smišnije je od makar kakvog filma... hi... hi... hi... — oped će ona u smij.

Izvadim ja očale i sidnem kraj nje, baš da vidim o čem se radi. Gledam jedno vrime... nika sala onako, dosta lipo uredita, uiredena drvene klupe i u njima lipo spremite ljudi sidu, s kravatlama. Isprid klupa jedna manja bina s mikrofonom. I baš jedan bucmast gospodin divani, a iza njeg' za astalom još 3—4 čovika onako strogi, namrgoditi,

nema tu! Mislim se — Svituj moj, šta tu ima smišno?

A Erža, ko da me je pročitala.

— No, Stipo, pa jel ti zaozbiljno nikad ovo ne glediš? Ja eto ni ručak nisam skuvala, tolko me zanima šta će bit do kraja. Vidi... Vidi... sad će bradati oped izać na binu čim onaj završi s divanom pa će napast bucmastog. Pa kad se ondak zakaču! Replika na repliku, replika na repliku... i tiraju tako dok se oni iza bine ne počnu bunit' i gundjat'. Pa se ondak oni što sidu u klupama umišaju i da vidiš ujdurme! Al to redom moraš pratit', da sve konce po'vataš, ko da je kadgod onaj „Gradić Pejton“ bio, sićaš se. Ako jednu epizodu propustiš, ne mož se posli lako snać.

I počne ona meni objašnjavat, onako usput.

Al bome, izgleda da je onom našem siromašku najgore. Vidiš kako se šćućurio jadan, tamo je med zadnjima, jedva se vidi. Samo mu se kika bila, po tom' ga mož' uvik poznat. Poslidnji put kad je divanio, sani što ga nisu tukli, tol'ko su bili demokratski raspoložiti.

Daklem, tu svako svoju ulogu ima.

Gospodin sa bradivom se bavi uglavnom s tim da skroji sebi niku veliku državu, pa kad već ima tisan kaput da se makar u državi baškari. Ribokradica je dežurni za pronalazit neprijatelje, a što bi rekli, uža specijalnost su mu „autonomaši“. Krupni s očalama bi da se čim prije ratosilja zvizde, makar što je silne novčure s njom na kapi zgrnio. Došlo valda vrime da se drugi znak meće na kapu pa se čovik prilagođava. No, izgleda da je onaj s papirima što

DIZNILEND

— Eno, vidiš onog sa štucovanom bradom što stoji kraj zida. Ne mož dočekat da bucmasti okonča divan, neg' ko kobac šeće okolo pa će brže — bolje na repliku, da kogod drugi ne bi zauz'o binu. Bucmasti top je prid mikrofonom glumi nikog pametnjakovića i kulturnog čovika, ko da nikad ni krao ribu po našim barama i kanalima. Onaj oped, što stalno maše s papirima vidiš, sidi u prvom redu, taj bome ni ne čeka da mu dozvolu divanit, neg izleti na binu. A što divani... da izvineš, sav mikrofon upljuje, a zna odrizat taku glupost da po sale zasmije. Gospodin do njeg, onaj krupni s očalama i Tarzan frizurom, drži se kočoperno ko paun i da mu nije oni teleći' očiju, kogod bi se još privario i mislio kako je pametan. Oni na kraju, s druge strane, što su se odilili, ko da im ni misto tamo. Kad kogod od nji' izade na binu, evo ti zla. Ne dadu im uputno ni rič prozborit, a kamoli da im dozvolu repliku. Pini gispodin, mršavi, što za astalom sidi, siroma', samo se za glavu 'vata i uzdiše. Već se jedared rarsrdio tolko da je kazo na mikrofon da je to što radu cirkus. Kanda ni njemu ni misto tu.

pljuje po mikrofonu ipak najveći dasa med njima. Virovo ti jel ne, taj je skoro Ameriki rat objavio. Malo je falilo. Onaj nji'ov Buš se ništa uzjogunio, pa zabrljo. No, zasad mu je samo s prstom i papirima zapritio.

Kažem ti, Stipo, kaki cirkus, ovo je pravi Diznilend!

Za Ivu nisam više ni pito'. Vidim da ne vridi. Erža se zanila s tom bresposlicom i baš je briga i za porez i za jilo što nije skuvala.

Znaš, isprva, posli tog' događaja Kume, nisam joj ništa zamirio. Ajd računam, šta fali, nek se svit makar s nečim zabavi i nasmije u ova nesritna vrimena.

Al posli, kad sam ukopčo o čem se tu radi u stvari i s čim Erža pravi sprdnju i komendiju, viruj mi na rič, ja sam taj njen postupak najoštrije osudio! U sebi doduše, da kogod ne čuje. Ne volim se zamirit s komšijama.

Bome, evo, ja se zapričo skoro ko Erža, pa ne znam stat', a mrak se već dobro u'vatio. U selu se svitla popalila.

Vrije je ić' kući, a bicikla mi ni baš ispravna.

Ostaj mi s Bogom kume

Tvoj kum Stipa
iz zelenog šora

Piše: Ante Zomborčević

SUBOTIČKA „BAČKA“ — NAŠ NAJSTARIJI NOGOMETNI KLUB

U povodu 90-te obljetnice postojanja

Uspon, koji je postignut krajem četrdesetih godina, naglo je prekinut vješto iskonstruiranom i nametnutom fuzijom sa SD „Spartakom“ 6. travnja 1949. godine, s obzirom da nekim neprijateljski raspoloženim strukturama u gradu jednostavno nije bilo u interesu ovako nagli razvoj „Slobode“. S druge strane pak, cilj je bio ojačati igrački tada već favorizirani „Spartak“, čije su neke momčadi vapile za pojačanjima s obzirom na skromne kvalitete.

Prisilnom fuzijom gasi se rad svih sekcija. Mnogi igrači ne priznaju fuziju, razilaze se, neki odlaze u Beograd, neki u druge klubove, a većina nogometaša sa cjelokupnom nogometnom sekcijom nastavlja rad kroz klubove NK „Tekstilac“ i SSD „Bratstvo“ koji se 1950. godine fuzionišu pod imenom NK „ZVEZDA“. Pod ovim imenom se radi sve do 1969. godine, kada dolazi do

la jugo-kupa 1974. godine sa splitskim „Hajdukom“ (rezultat 0 : 2).

Godine 1971. velikim festivalom nogometa i uz bogat program, „Bačka“ je obilježila 70-tu obljetnicu postojanja. Na međunarodnom turniru uz domaćina slavjenika, sudjelovale su renomirane evropske nogometne ekipe Ferencváros iz Budimpešte, Dinamo iz Zagreba i Željezničar iz Sarajeva. Proslava je obilježena i velikim turnirom omladinskih momčadi. Ovu veličanstvenu proslavu uveličala je i veoma atraktivna i znalački postavljena izložba trofeja i raznih eksponata iz plodne aktivnosti kluba, kao i Monografija kluba „Bačka od 1901—1971“ inače visoko ocijenjena i rijetko uspjela sportska publikacija.

Razdoblje od 1971. godine pa do danas predstavlja „Bačku“ kao solidnog vojvodanskog ligaša zapaloga u blato vojvodanskog no-

„BAČKA“ je vječna

Grb „Bačke“ u vrijeme Austro-Ugarske

stanovitog „proletnjeg“ otopljenja, — klub uzima staro povijesno ime — „BAČKA“ je ponovo prisutna među nama, oduševljeno su prenosili vijest njeni vjerni drukeri. Na igralištu kod „Somborske kapije“ iznad ulaza, ponovo stoji veliki natpis „BAČKA“ 1901.

U ovom periodu (poslijeratnom) „Bačka“ je igrala u raznim stupnjevima natjecanja u srpskoj ligi, vojvodanskoj ligi, zonskoj ligi, ali uvijek u stupnju vrhunskog amaterskog nogometa. Najznačajniji uspjeh ovog kluba je učešće u III nogometnoj zoni 1957-58. godine, kada je ovaj stupanj natjecanja bio ravan sadašnjoj II saveznoj ligi, kao i igra u osmini fina-

Sa proslave 25. obljetnice

gometa, bez iskazivanja većih ambicija da se izvuče iz njega. Zašto? Mnogi to pitanje postavljaju. Sigurno da postoje neki razlozi koji klub drže na vojvodanskoj zadovoljštini, ali o tome, jednom, drugi put.

U svojoj burnoj 90 godina dugoj povijesti imala je lijepih i teških trenutaka, ali je uvijek ostajala čvrsta i uspravna, uvijek vjerna svome gradu i svojim drukerima, pa i onda kada je preživljavala razne potrese i „spoljne“ udare.

U povijesnom razvoju mora se jednom zastati i baciti pogled unazad radi sumiranja pređenih dostignuća i radi prikupljanja novih snaga za buduću rad. Taj trenutak je za „Bačku“ svakako proslava 90-te obljetnice njenog života i rada. Već sama ta okolnost je dovoljna da joj se ukaže posebna pažnja kao najstarijem našem klubu, jer 90 godina postojanja jednog kluba predstavlja izuzetnu rijetkost u analima jugoslavenskog sporta, — svi ostali klubovi u Jugoslaviji nastali su kasnije kada je „Bačka“ već čvrsto stala na svoje noge.

U ovom letimičnom pregledu, nije rečeno mnogo. Ali, i ovi podaci rječito govore, da je „Bačka“ svjedok i učesnik mnogih burnih vremena i da zaslužuje dužno poštovanje. I ovaj pregled neka bude skroman doprinos proslavi 90-te obljetnice, sjećanju na bogatu i burnu prošlost.

„Bačka“ je vječna . . . Pivaj „Bačka“, veselo, nek se ori glas. . .

(Kraj)

GLAS RAVNICE — Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. — Glavni i odgovorni urednik: mr Ivan Poljaković; Izdavački savjet: Vojislav Sekelj, Zlatko Romić, Zvonimir Sudarević, dr Ivan Dulić, mr Bela Tonković, dr Milan Bičanić, Stjepan Rendulić; Izdaje: DSHV, 24000 Subotica, Trg c. Jovana Nenada 15/III; Tel.: (024) 51-348; Žiro račun: 66600-678-9027 SDK Subotica. List je registriran kod Pokrajinskog sekretarijata za informacije pod br. 651-85/90. „Glas ravnice“ izlazi sredinom mjeseca. Godišnja pretplata je 150 din. Za inozemstvo 15 USD \$ Cjenik reklamnog prostora: cijela strana 5000 din; pojedinačni mali oglasi 100 din. do 25 riječi, svaka dalja riječ 10 din. Slog: ComType Subotica, Tel. (024) 35-495; Tisak: „Minerva“, Subotica.